

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

63. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2016/5

Tartalom

Ajánló

FONYÓ Istvánné: **A tavaszi szám változatos témáiról**

Cikkek

ADOLF Adrienn: Birger Hjørland fogalomelmélete és osztályozási elképzelései	183
KEVEHÁZI Katalin: Nyílt hozzáférés a gyakorlatban	193
ÁSVÁNYI Ilona: Egyházi könyvtár: muzeális gyűjtemény? tudományos könyvtár? szakkönyvtár?	198

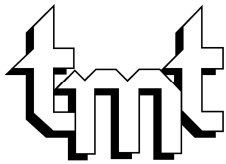
Beszámolók • Szemlék • Referátumok

BALOGH András: Hermeneutika és könyvtár(tudomány) (Ism.: Kokas Károly)	205
DIETRICH, Dianne – KIM, Julia – MCKEEHAN, Morgan – RHONEMUS, Alison: Hogyan bulizzunk úgy, mintha még 1999 lenne? Emuláció mindenkinek (Ref.: Drótos László)	207

Hírek

Tájékoztató az NKA Közgyűjtemények Kollégiuma folyóirat-pályázatáról • Hőkamerával keresik a vízjeleket • Európai Portál az Internetfiesztán • Madárfelismerő telefonos alkalmazás • Százéves az egyetemi könyvtár: tudna mit mesélni, ha beszélne (DEENK) • Az ötvenes évek hírei az interneten • Szintet lépett a digitális pedagógia • Távol-Keleten terjeszkedik a Kürt

(Összeállította: Fonyó Istvánné és Berke Barnabásné) 212

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 63 • 2016/5

Summaries

ADOLF, A.: Birger Hjørland's concept theory and classification ideas 183

Birger Hjørland is an internationally recognized researcher and expert of knowledge organization theory. His work has not yet been sufficiently covered by special literature in Hungarian. The study therefore introduces his views about concepts as the basic elements of knowledge organization and about knowledge organization itself, as well as reviews the domain analysis approach he has created.

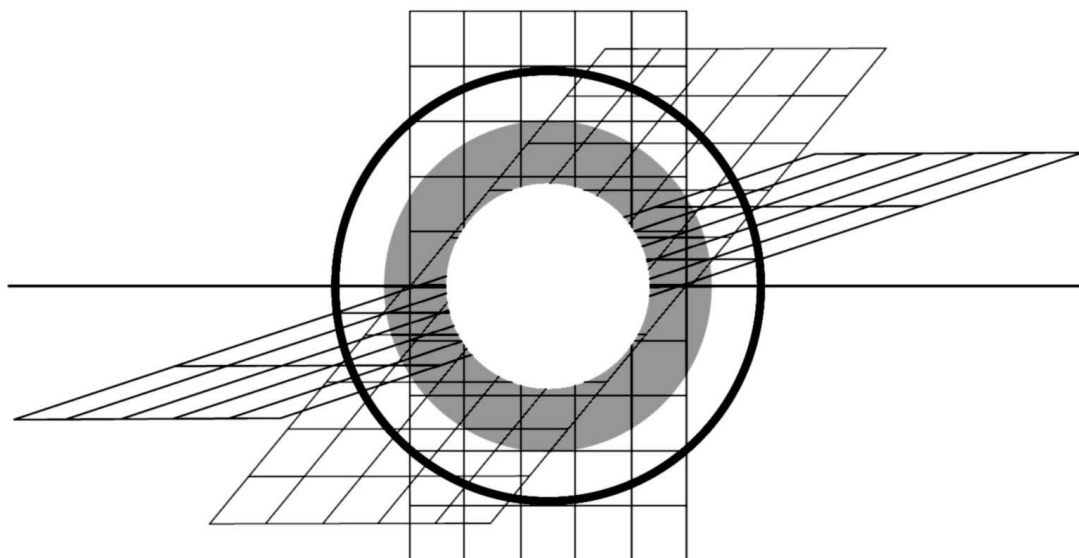
KEVEHÁZI, K.: Open access in practice 193

In 2015 the leaders of the University of Szeged committed themselves to appropriate a significant amount of financial resources for supporting open source publishing and for elaborating the theory and practice of allocation in co-operation with the

Klebelsberg Library. This article summarizes the forming of the resolution, the process protocol and the results and lessons of the first five months of the project. It reviews related library activities and how they were harmonized with the Library's other activities, duties and strategy.

ÁSVÁNYI, I.: Church libraries: museum collections? research libraries? special libraries?198

Church libraries constitute a peculiar group within the Hungarian library system. Are church libraries actually libraries or scientific workshops, museum collections instead? Can they be considered as special libraries or do they belong to the „others” category? Can a modern library operate in a historic building? The article seeks answers to these questions.

Adolf Adrienn

Birger Hjørland fogalomelmélete és osztályozási elképzelései

Birger Hjørland az ismeretszervezés területének nemzetközileg elismert elméleti szakembere, kutatója. Munkásságáról mégis kevés szó esik a magyar nyelvű szakirodalomban, ezért jelen tanulmány célja e hiányosság pótlása, azaz a fogalmakról mint az ismeretszervezés alapelemeiről és magáról az ismeretszervezésről alkotott nézeteinek ismertetése, valamint az általa alkotott doménanalízis elnevezésű megközelítésmód bemutatása.

Tárgyszavak: fogalomelmélet, osztályozáselmélet, információtudomány, információkezelés

Birger Hjørland a dán Információtudományi Királyi Akadémia oktatója, valamint az ISKO (International Society for Knowledge Organization, vagyis Tudományos Ismeretszervezési Társaság) Tudományos Tanácsadó Testületének (Scientific Advisory Council) elnöke a 2010-es római konferencia óta.¹ Elméleti munkásságának elsődleges témája az ismeretszervezés. Hjørland az „osztályozás” (classification) helyett a tágabb értelmű ismeretszervezés (knowledge organization) kifejezést alkalmazza. Azonban az ismeretszervezéssel kapcsolatos elképzelései természetesen az osztályozásra is vonatkoznak, hiszen az osztályozás is ismeretszervezés. J. D. Anderson definíciója szerint az ismeretszervezés: „A dokumentumoknak, tartalmuknak, jellemzőiknek és céljaiknak leírása, valamint e leírások rendezése annak érdekében, hogy ezeket a dokumentumokat és részeit hozzáférhetővé tegyük azoknak, akik keresik őket, vagy azt az üzenetet, amit magukban foglalnak. Az ismeretszervezés minden típusát és módszerét felöleli az indexelésnek, a katalogizálásnak, az osztályozásnak, a bibliográfiának és az információ-vissza-keresésre szolgáló szöveges vagy bibliográfiai adatok létrehozásának.”²

Hjørland véleménye az, hogy a könyvtár- és információtudományban az ismeretszervezés leginkább csak az információk bibliográfiai rekordokba való szervezését jelenti, beleértve a citációs indexeket, a teljes szövegű rekordokat és az internetet. Azonban szerinte az ismeretszervezés egy sokkal bővebb fogalom, hiszen – mint folyamatban – részt vesznek benne társadalmi intézmények (például egyetemek), a nyelvek és a szimbolikus rendszerek, a fogalmi rendszerek és elméletek, az irodal-

mak és a műfajok, és a szociális munkamegosztás (például a diszciplínákban). Úgy véli, hogy ez a szélesebb körű nézet megkerülhetetlen, mivel az elsődleges szereplők az információtudományban azok, akik létrehozzák az ismereteket (tehát a szerzők), a felhasználók és a közvetítők. Ezek a szereplők pedig mind hoznak magukkal olyan „előértelmezéseket”, nézeteket, fogalmakat és nyelveket, amelyeket a szocializációjuk során szereztek. Az interakció sikeressége ezeken múlik.³

Hjørland szerint a másik probléma, hogy hiányoznak az ismeretszervezésből olyan elméletek, amelyek az alapvető fogalmakhoz kapcsolódnak. Ezek a következők: fogalom, jelentés, indexelés, szemantikai kapcsolatok, témák, az osztályba foglalás kritériumai.⁴ Ezen kívül szerinte hiányoznak a komoly kutatások az ismeretszervezés módszereivel és módszertani alapjával kapcsolatban. A fejlődés a gyakorlatban pedig sokkal inkább látszik az információtechnológia fejlődése által befolyásoltnak, mint az ismeretszervezés fejlődése által. Tehát az ismeretszervezés nagyrészt inkább gyakorlati tevékenység, kevés elmélettel. Az elméleti letisztázottság véleménye szerint azért lenne fontos, mert akkor a különféle megközelítésmódok úgy lennének leírva, hogy őket meg is lehetne különböztetni egymástól és össze is lehetne hasonlítani egymással.⁵

Ő maga is igyekszik ezt a hiányt pótolni publikációival, amelyek egyrészt az ismeretszervezéssel kapcsolatos összehasonlító tanulmányok, a már létező megközelítésmódok beható vizsgálatait, másrészt pedig a saját maga által kidolgozott újfajta megközelítésmód (doménanalízis) leírásait. Mi-

vel az ismeretszervezési rendszerek (és azon belül az osztályozás) alapjai a fogalmak, ezért a fogalomelmélettel is részletesen foglalkozik Hjørland, és megalkotja a saját elképzelését a fogalmakkal kapcsolatban.

Fogalomelmélet⁶

Hjørland egyik fontos kutatási területe a fogalomelmélet (concept theory). Ez egy rendkívül tág, interdiszciplináris és komplex terület, amely sok más tudománnyal áll kapcsolatban, és amelynek régre nyúlnak gyökerei. Természetesen az információtudomány és az ismeretszervezés is azok közé a területek közé tartoznak, amelyek szoros kapcsolatban állnak a fogalomelmélettel. Az ismeretszervező rendszerek (osztályozási rendszerek, teauruszok, ontológiák) alapvetően a fogalmakat és azok szemantikai kapcsolatait rendszerezik. Ugyanez a helyzet az információ-visszakereső rendszerekkel. A különféle fogalomelméletekkel különféleképpen lehet vizsgálni, értékelni és használni ezeket a rendszereket.

Hjørland Kuhn a témára vonatkozó megállapításából indul ki. *Thomas Kuhn* (1922–1996) *A tudományos forradalmak szerkezete* című 1962-es tudományos munkájában a paradigmaelmélettel foglalkozott elsősorban, de ezzel összhangban megalkotta a saját elméletét a fogalmakkal kapcsolatban is.⁷ A paradigmák és a fogalmak közötti kapcsolat az alapja Hjørland 2009-es cikkének. Ugyanakkor Kuhn elméletében vannak bizonyos elemek, amelyek már korábban is kritikát kaptak és Hjørland sem ért velük egyet. *Ernst Mayr* (1904–2005), a XX. század tudománytörténettel is foglalkozó, vezető evolúciós biológusa például azt kifogásolta, hogy Kuhn szerint a paradigmák egymást váltják és semmiképp sem létezhetnek egymás mellett párhuzamosan. Mayr szerint Kuhn s voltából fakad az, hogy számára a fokozatos evolúció elképzelhetetlen.⁸ Holott a legtöbb területen egyszerre több paradigma létezik együtt és versenyez egymással egy időben.

Az 1980-as években a kognitív szemlélet dominált az információtudományban (a mesterséges intelligenciához kapcsolódóan). A kognitív szemléletű kutató a megismerés folyamatával foglalkozik, a belső folyamatok algoritmizálhatóságával; a tudás keletkezésével, felépítésével és megszerzésének mikéntjével.⁹ Abban az időben a fogalmak kutatása azon tapasztalati kutatások része volt, melyek az emberi megismerési folyamatokat tanulmányozták.

A fogalmakat az agy állományainak tartották, melyek a hosszú távú memória részei.

Hjørland egy 1991-es dán nyelvű cikkében kritizálta ezt a fajta megközelítésmódot az információtudományban, és helyette *Albrechtsennel* egy alternatívát, a „domain analysis”-t, vagyis a területi elemzést dolgozták ki és mutatták be 1995-ös cikkükben.¹⁰ A fogalmak szempontjából ez azt jelentette, hogy őket azon tudományterületen, diszciplínán belül vizsgálták, amelyhez tartoznak. Az elméletek, paradigmák esetében is így jártak el. Tehát a fogalmak tudományos környezetét is figyelembe veszi ez a fajta szemlélet, ellentétben az akkori kognitív tudománnyal. De napjainkban már több kognitív szemléletű kutató is a fogalmakat történeti, filozófiai és kulturális perspektívából vizsgálja, ennek köszönhetően sokkal eredményesebbek, mint korábban.

Hjørland szerint konszenzus még nem született arról, hogy mi is tulajdonképpen a fogalom. Ez köszönhető annak, hogy a fogalmak kutatása interdiszciplináris, tehát sok tudományághoz kapcsolódik szorosan; ilyen például a filozófia, pszichológia, szemiotika, nyelvészet, mesterséges intelligencia, szociológia, információtudomány. Hjørland ezzel kapcsolatban Durbin és Rey megállapításait idézi. *Paul T. Durbin* azt mondta, hogy a fogalom a legvitatottabb fogalmak közé tartozik a nyugati filozófiai hagyományban.¹¹ *Georges Rey* pedig arra mutat rá, hogy a fogalmakat (beleértve a fogalom fogalmát) aszerint kellene definiálni, hogy mit szeretnénk vele magyarázni (milyen munkát szeretnénk vele elvégezni.) Sajnos azonban nincs egyetértés abban, hogy mit kellene szolgálnia a fogalmaknak.¹² Tehát ha nem tudjuk letisztázni céljainkat, akkor nem fogjuk tudni letisztázni a fogalmakat sem – teszi hozzá Hjørland.

Azonban Hjørland kijelentése ebben az esetben véleményem szerint erősen vitatható. Elég csak *Ingetraut Dahlberg* munkásságát tekintenünk, aki egyrészt megalkotta fogalmakról szóló, széles körben használt definícióját, másrészt részt vett az ISKO megalapításában, amelynek létrejötté és fejlődése is a konszenzus felé mutat, mivel egy a fogalmi osztályozással, fogalomelmélettel, fogalmak indexelésével, reprezentációjával, terminológiájával foglalkozó szervezet.¹³ Dahlberg definíciója a következő: „a gondolkodás, az elvonatkoztatás és az általánosítás műveleteinek segítségével olyan módon foglalja össze egyetlen egységbe a tárgy tulajdonságát, hogy ezeknek együttese egy minden más tárgytól különböző, önálló osztályt

alkot, a fogalmat. A dolgok legáltalánosabb szintjén megjelenő osztályról pedig, aminek már csak az a tulajdonsága, hogy van, a jelenség fogalma alakult ki.¹⁴

A fogalmak funkciói

Hjørland felteszi a kérdést, hogy mi is lenne pontosan a fogalom fogalmának a feladata, melyek a fogalmak funkciói? A válaszhoz ismét Georges Rey gondolatait hívja segítségül. Rey négy kategóriát különböztet meg aszerint, hogy a fogalmak mit hivatottak közvetíteni. Ez a négy csoport a következő: „stabilitási” funkció, nyelvi funkció, metafizikai funkció, episztemológiai funkció.¹⁵

A stabilitási (vagy állandósági) funkció az elsődleges, mert ez egyben a kulcs a többi funkcióhoz is. Éppen ezért maga Hjørland is ezt tartja a legfontosabbnak, ez szolgál további gondolatainak alapjául. Mert amikor fogalmakat használunk, állandósítunk, ez gondolkodásunk alapja. Ha egy bizonyos személyről beszélünk vagy egy bizonyos folyóról („Hérakleitosz azt mondja valahol, hogy minden mozgásban van, és semmi sem marad változatlan, és a folyó áramlásához hasonlítva a létezőket, azt mondja, hogy nem léphetsz kétszer ugyanabba a folyóba.”),¹⁶ akkor figyelmen kívül hagyjuk az egyik pillanatról a másikra végbemenő folyamatokat. Tehát fixáljuk a fogalmakat, hogy képesek legyünk róluk gondolkodni és kommunikálni.

Bár létezik másfajta módszer is, amit Hjørland is megemlít: „general semantics”, melynek általános szemantika a szó szerinti fordítása. Ezt a fajta megközelítésmódot *Alfred Korzybski* (1879–1950, filozófus)¹⁷ hozta létre. A módszer alapja, hogy a fogalmakat időindikátorok segítségével katalogizálják. Ez azt jelenti, hogy ahelyett, hogy általánosan beszélne például Michelangelóról, az általános szemantika szimbólumokat használ, mint például „Michelangelo1507”. Bár ez a fajta szemlélet is publikitást kapott az információtudományban (például Eugene Garfield által), sőt saját működő intézménye van (The Institute of General Semantics),¹⁸ de Hjørland szerint a valóságban nem jól alkalmazható. Szükségünk van az elvonatkoztatásra ahhoz, hogy bármiről is tudjunk beszélni.

Az, hogy a fogalmak elsődleges funkciója az állandósítás, nem jelenti azt, hogy egyáltalán nem változhatnak. A fogalmakat és a fogalmi változásokat minél inkább a tudományos elméletek fejlődésével hozzák kapcsolatba, ezért a tudománytörténeti tanulmányok egyre nagyobb szerephez jutnak. Bár

természetesen az, hogy egy elmélet felvált egy korábbi, nem jelenti azt, hogy a fogalmak jelentése is szükségszerűen megváltozik.

Tehát Hjørland véleménye szerint „a fogalmak dinamikusan szerveződő és kollektíven egyeztetett jelentések, melyek osztályozzák a világot az elméletek és az emberek érdeklődése szerint. A fogalmak és a fejlődésük nem is érthetők meg elkülönítve az elméletektől és az emberi igényektől, melyek motiválják megalkotásukat.”

Kapcsolatai a könyvtár és információtudománnyal

„A legnagyobb kihívás az információkeresésben a fogalom azonosítása az emberi érdeklődés egy speciális területén.”¹⁹ – ezzel az idézettel vezeti be Hjørland 2009-es cikkében azt a részt, amelyben a fogalomelmélet, valamint a könyvtár- és információtudomány szoros kapcsolatát vizsgálja. Valóban szoros a kapcsolat, hiszen a mi tudományterületünket is teljes mértékben áthatják a fogalmak, ott vannak a felhasználók kérdései mögött és a keresett információban. Az információ-visszakeresés célja az információ azonosítása egy fogalomnak megfelelően, de az gyakran el van rejtve különböző elnevezések, szimbólumok mögé. A könyvtáros vagy információs szakember célja e releváns információk megtalálása.

A fogalmak természetesen nemcsak az információ-visszakereséshez, hanem az ismeretszervezéshez is szorosan kapcsolódnak, ahogyan azt már a korábbiakban is említettük. Hjørland a fogalomelmélet fontosságát a könyvtár- és információtudomány három különböző területén vizsgálja. Ezek a következők: bibliometria, ismeretszervezés és információs műveltség.

Bibliometria

Itt a kérdés az, hogy hogyan mérjék a szerzői hivatkozottságot egy adott tudományterületen. A lehetséges válaszokhoz Hjørland a négy alapvető episztemológiai álláspontot hívja segítségül: az empirizmust, a racionalizmust, a pragmatizmust és a historizmust. Az episztemológia, más néven ismeretelmélet, a megismerés módszereit próbálja meghatározni, a tudományok alapjaival foglalkozik.²⁰

A magfogalmat minden esetben definiálni kell. Az empirista megközelítés szerint ennek a meghatározásnak a megfigyelésen kell alapulnia. Tehát

például meg kell kérdezni tudósokat, hogy az adott tudományterület részének tartják-e magukat. Vagy például ki kell dolgozni egy algoritmust, amely alapján ki lehet választani azokat a folyóiratokat, amelyek megfelelnek a meghatározott kritériumoknak, például elő kell fordulnia bennük bizonyos szakkifejezéseknek. Azonban sok múlik azon, hogy milyen szakkifejezéseket választunk, mert például vannak olyanok, amelyeket más tudományterület is használ, vagy túl általánosak (mint például az információ szó a mi tudományterületünk esetében). Tehát egyértelmű, hogy a megfigyelés nem elég.

A racionalista módszer szerint a tudományokat logikai csoportokba kell beosztani alapvető jellemzőik alapján. Aztán pedig az egyes folyóiratokat vagy cikkeket kell beosztani az egyes csoportokba az egyező kritériumoknak megfelelően. Ez közel áll a facettaanalízis módszertanához. („A facetták a fogalmi kategóriák olyan alkategóriái, amelyek egy-egy szakterület általános fogalmait képviselik.”²¹) Legnagyobb előnye, hogy világos struktúrát és jól definiált fogalmakat ad. Bár Hjørland szerint ez a módszer hatékony, mégis úgy véli, hogy a spekulatív kritériumokon kívül szükség van tapasztalati (empirikus) kritériumokra is.

A historizmus, avagy a történeti szemléletmód ebben az esetben azt jelenti, hogy meg kell érteni az adott tudományterület fejlődését, beleértve a különböző elméleti megközelítésmódjait is. Így születik meg egy genealógiai definíció. Itt már meg kell említeni a majd a későbbiekben részletezett hermeneutikai kört és az ismétlés szükséges módszerét, hiszen csak úgy érthetünk meg egy adott diszciplínát. Minél többet tud a kutató az adott területről, annál pontosabb kritériumokat tud megadni a folyóiratok kiválasztására. És minél képzetesebb, annál objektívebb is, s így el tudja kerülni, hogy bármit is félreértelmezzon.

A paradigmikus nézet közel áll a történetihez. Itt azonban a hangsúly az értékeken és a célokon van, valamint a fogalmak jövőbeni használatán. Hjørland a két utóbbi megközelítésmódot, tehát a történetit és a pragmatikust támogatja igazán, mert mint azt már a korábbiakban írtam, ő dolgozta ki (társával, Albrechtsennel közösen) a doménanalízist, melynek lényege, hogy a fogalmak tudományos környezetét is figyelembe kell venni.

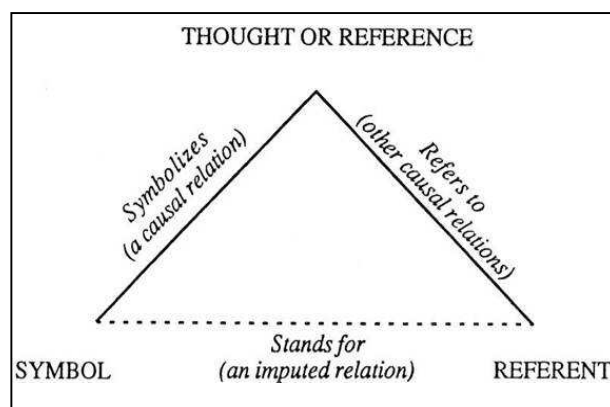
Információkeresés és információs műveltség

Ahhoz, hogy képesek legyünk a számunkra rele-

váns információk megtalálására (vagy egyáltalán a keresésére) és „információs műveltséggel” rendelkezünk, be kell tudnunk azonosítani azokat az elnevezéseket (szavakat, szimbólumokat), amelyekkel a releváns információk rendelkeznek. Ezek az elnevezések részei a szemantikus háromszögnek, ami szemlélteti az előbb leírtakat.

Különböző elméletek, irányzatok, tehát tudósok használták ezt a triadikus (háromelemű) relációt. Már *Arisztotelész* is megkülönböztette egymástól a tárgyakat, a rájuk vonatkozó szavakat és a velük kapcsolatos tapasztalatokat az elmében. *Gottlob Frege* (1848–1925) és *Charles Sanders Peirce* (1839–1914) is adoptálták ezt a gondolatot és felhasználták a logikai rendszerük szemantikai alapjaként.²² Azonban Hjørland itt feltehetően az *Ogden* és *Richards*-féle szemantikus háromszögre (1923) gondol.²³

Mindegyiküknél más a megnevezése a három elemnek, hiszen más-más célra használták a háromszöget. Az A, B, C Peirce-nél a következő: jel, interpretáns (másképpen: mentális kép), tárgy; Ogden és Richards esetében pedig: szimbólum, „reference” (referencia), „referent” (jelölt).²⁴ De talán a legegyszerűbben: A: megnevezés (jelölés), B: fogalom (jelentés), C: valóság (jelölt).²⁵ A folytonos vonal közvetlen kapcsolatot jelez, míg a szaggatott közvetett, mivel ez utóbbi esetben A és C, vagyis a megnevezés (jelölés) és a valóság (jelölt) csak a fogalom (jelentés) által állnak kapcsolatban egymással (1. ábra).²⁶

1. ábra **Ogden és Richards szemantikai háromszöge**²⁷

De mindnek a lényege, hogy „a valóságról fogalmakat alkotunk, amelyek a tudatunkban tükröződnek, és ezeket a fogalmakat megnevezzük... Ah-

hoz, hogy a tudatunkban megjelenő fogalmak közzölhetők, átvehetők legyenek, szükséges a fogalom jelölése – a megnevezés. A fogalom jelölése egy adott jelrendszeren belül történik.²⁸ Ez utóbbi mondat rámutat arra, hogy az egyes fogalmakat a különböző nyelven beszélők különféleképpen jelölik (a nyelv ugyanis jelrendszer). Hjørland azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy nemcsak a különféle nyelvek, hanem a különféle perspektívák is különféle elnevezéseket/szimbólumokat használnak. A különböző fogalmak különböző elméleteket reprezentálnak és alapvető tényezők abban, hogy mire van szüksége a felhasználónak és mi az, ami releváns.

Az információs rendszereknek és szakembereknek segíteniük kellene az olvasót abban, hogy azonosítsák és szelektálják a különféle nézeteket, így segítve a megértést is. Az információtudományokban eddig az alapelv nagyrészt az volt, hogy megpróbálták megtalálni a korrekt szakkifejezést (terminológiát) ahelyett, hogy az a hermeneutikai/szemiotikai nézet érvényesült volna, amely szerint fel kell térképezni a különféle jelentéseket.

Ismeretszervezés

Az ismeretszervezési rendszerek és a fogalmak kapcsolatáról Hjørland szerint még nem született elég tanulmány, holott az ISKO folyóiratának (*Knowledge Organization*) alcíme például azt hirdeti, hogy ez a nemzetközi folyóirat az osztályozás és az indexelés mellett a fogalomelméletnek lett szánva („*International Journal devoted to Concept Theory, Classification, Indexing, and Knowledge Representation*”²⁹). Ennek ellenére csak néhány cikk, nagyrészt a folyóirat alapítójának *Ingetraut Dahlberg*nek a cikkei jelentek meg ebben a témában.

Az említett folyóirat (akkori nevén még *International Classification*) első számában (1974) megjelent tanulmányában Dahlberg például a következő kijelentést teszi a fogalmak és az ismeretszervezési rendszerek kapcsolatáról: „A fogalom az osztályozási rendszerek és a teauruszok közös elemének tekinthető.”³⁰ Hjørland nemcsak idézi ezt a mondatot, de egyet is ért vele, érvel mellette. Úgy véli, hogy az ismeretszervezési rendszerek (osztályozási sémák, teauruszok, ontológiák) lényegében szervezett fogalmaknak a rendszerei. Egy teauruszban például deskriptorok reprezentálják a fogalmakat és a köztük lévő kapcsolatokat.

Idézi, azonban cáfolja *Barry Smith* gondolatát, miszerint nem a fogalmakat, hanem a valóságot reprezentálják az ismeretszervezési rendszerek. Smith nézetével Hjørland szerint akkor adódik probléma, amikor egy adott területen egyszerre két egymással ellentétes vagy egymással versenyző elmélet van jelen és mindkettő tudományos érveken alapul. Hiszen akkor csak az egyiket választja ki, hogy szerinte a valóságként reprezentálja, nem pedig elméletként. Ez pedig egyben azt is jelenti, hogy állást foglal egy vitában és a saját véleményét fejezi ki, ezáltal megtagadja más elméletek létezését és egy olyan rendszert hoz létre, amelyben ezek az alternatív nézetek láthatatlanok, tehát a visszakeresésük nehézkes.

A könyvtár- és információtudomány mindhárom vizsgált területével kapcsolatban Hjørland egyértelműen rámutat a fogalmak és fogalomelméletek fontosságára. Sőt emellett meggyőző érvekkel és példákkal bizonyítja, hogy a fogalmak környezete (vagyis, hogy például mely elmélet részei) rendkívül meghatározó, például akár relevánság szempontjából.

A következőkben a Hjørland által létrehozott elméleti megközelítésmód, a doménanalízis ismertetése olvasható, melynek alapjait a fogalomelméletnek ismeretében immár sokkal könnyebb megérteni.

Doménanalízis

Az ismeretszervezésnek ezt a fajta megközelítésmódját teljes körűen először Hjørland és Hanne Albrechtsen ismertette 1995-ben az ASIS (American Society for Information Science – Amerikai Információtudományi Társaság) folyóiratában megjelent közös cikkükben.³¹ Korábban nem létezett, mint önálló elméleti megközelítésmód. Bár már *Jesse Shera* (1903–1982), amerikai könyvtártörténész is vizsgálta az információt a közösség kontextusában. Valamint a paradigma gyökerei már a száz éve élt és alkotott európai dokumentaristák gyakorlatában is felfedezhetők.³²

A doménanalízis szó szerint területelemzést, vagy tartományelemzést jelent. A domén, azaz terület vagy tartomány elnevezés alatt itt nem földrajzi jelentést (tehát mint földterület) kell érteni, hanem mint „ismeretterület” használjuk. Tehát ebben az esetben a terület az, amiről információt keresünk, amiről kommunikálunk, vagy amit tanítunk. Az

episztemológia és az információ kontextusában ugyanis ez az, ami releváns.³³

A doménanalízist Hjørland és Albrechtsen az információtudomány új horizontjának, új frontjának nevezik, amely az információ szociális, kulturális és történeti dimenzióit emeli ki. Egy szociológiai, episztemológiai álláspont, amely szerint a legjobb módja az információk megértésének (az információtudományban), ha úgy tanulmányozzuk az ismeret-tartományokat, mint (gondolat- vagy beszéd-) közösségeket, melyek részei a társadalmi munkamegosztásnak. Az ismeretek szervezése és struktúrája, az együttműködési sémák, a nyelv és a kommunikációs formák, az információs rendszerek és a relevánság kritériumai mind-mind a közösségek munkájának és a társadalomban betöltött szerepének a visszatükröződései. Az egyén tudását, információs igényeit és szubjektív relevánsági kritériumait mind ebből a perspektívából kellene vizsgálni. Ezért tekinthető ez a paradigma elsősorban szociális jellegűnek, hiszen az információtudománynak egy szociológiai, pszichológiai és szociolingvisztikai perspektívát ad.

Hjørland leszögezi, hogy egy adott dokumentum bármely leírása vagy reprezentációja többek között alkalmas bizonyos feladatok elvégzésére. Egy leírás sosem tárgyilagos vagy semleges, és a cél nem az, hogy egységesítsük őket vagy, hogy csak egyet csináljunk egy adott dokumentumról különböző célcsoportok számára. Ahogy egy adott katalógizálási rendszer esetében sem az a cél, hogy egyetlen elméleti nézőpontból készüljön, mivel elvileg a lényege az lenne (főleg egy nemzeti könyvtár esetében), hogy a felhasználók azonosítani tudják a releváns dokumentumokat, bármilyen elméleti irányzat követői is legyenek. Azonban amint azt a gyakorlat mutatja, speciális felhasználói csoportok számára ez nem elég, hanem számukra a katalógusnak egy alternatív rendezési módja felelne meg. (Erre hozza példának Hjørland a *Nynne Koch* által létrehozott KVINFO-t, amely a dán királyi könyvtárból kivált feminista témájú könyvtár.)³⁴

Azért persze nem vehetjük figyelembe mind az egyéni különbözőségeket, hiszen nem lehetnek ennyire kisebbségi érdekek az ismeretszervezés vezérfonalai. A kollektív nézetek a fontosabbak, melyeket sok felhasználó oszt. A dokumentumok reprezentációjának célja, hogy lehetővé tegye a felhasználók számára, hogy relevánságukról döntsenek, vagyis a potenciális felhasználó szemével kell nézni őket. Ezt a módszert a következő-

képpen nevezik: „request oriented indexing”, vagyis kérés-orientált indexelés.

Hjørland szerint azonban az, hogy egy adott információt relevánsnak ítélnék-e vagy sem, függ annak a személynek a nézeteitől, aki az ítéletet hozta. Erre a skizofréniát és annak lehetséges okait hozza példának: ha valaki úgy véli, hogy a skizofrénia oka az anya és gyermek közti problémás kommunikáció, akkor ez a személy a családi interakciókról szóló tanulmányokat fogja relevánsnak ítélni; míg ha valaki úgy véli, hogy a skizofréniát genetikai tényezők okozzák, akkor ő a génekről szóló tanulmányokat tartja majd relevánsabbnak. Tehát azok a kritériumok, amelyek alapján a dokumentumok reprezentálva vannak, általában megegyeznek azokkal, melyeket a kurrens tudományos elméletek implikálnak.

A tudás minden egyes területén találunk olyan különböző nézeteket, filozófiákat, amelyek tehát meghatározzák egyrészt azt is, hogy a könyvtárakban hogyan szervezik az adott tématerület irodalmát, másrészt befolyásuk van adott tématerületen a relevánság kritériumára, az információigényekre és az ismeretszervezés kritériumaira. Hjørland szerint e különféle nézetek különféle „filozófiai pozíciókhoz” kapcsolhatók.

Különböző megközelítésmódok léteznek a tudás minden területén és ezeket azonosítani kell. Az ismeretszervezés sosem semleges, mindig függ néhány filozófiai pozíciótól. Tehát a feladat az, hogy megtaláljuk azt a nézetet, amely összhangban áll az osztályozási rendszerünk céljaival és értékeivel. Hjørland egyetért még *Jennifer Rowley* és *John Farrow* megállapításával is, miszerint az indexelés magját a következő adja: A következetes indexelés megfelelő megvalósítása érdekében az indexelőnek mélyreható ismeretekkel kell rendelkeznie a téma struktúráját illetően, valamint arról is, hogy az adott dokumentum mennyire járul hozzá a tudás fejlődéséhez.³⁵

Hjørland azonban felvet egy problémát, dilemmát a szöveg megértésével kapcsolatban: „A szöveget úgy értjük meg, ha helyesen értelmezzük az egyes kifejezéseit, amelyek jelentése viszont a kontextus értelmezésével válik lehetővé. A részekből értjük meg az egészet, és az egészből a részeket.”³⁶ Ez a térbeli értelemben vett hermeneutikai kör, amit *Hans-Georg Gadamer* (1900–2002), német filozófus írt le 1960-ban megjelent *Igazság és módszer* című művében. Hjørland szerint ezt a problémát az ismétlés módszerével kell megoldani. (Például én

magam is az ismétlés módszerét alkalmaztam az ő írásainak, elméletének a megértéséhez.)

A kognitív szemlélet és a doménanalízis összehasonlítása

Az, hogy a doménanalízis az ismeretterületekre fókuszál, ellentétben áll olyan alternatív elméletekkel, mint például a kognitívizmus és az olyan in-

formációs rendszerekkel, amelyek a figyelmet a pszichológiai és technológiai folyamatokra irányítják.³⁷

Albrechtsen és Hjørland elvégezte a kognitív szemlélet és a doménanalízis összehasonlítását, a különbségeket egy táblázatban (1. táblázat) foglalták össze,³⁸ ebből én néhány általam fontosabbnak ítélt szempontot emeltem ki:

1. táblázat

A kognitívizmus és a doménanalízis összehasonlítása

Kognitívizmus	Doménanalízis
Az izolált felhasználó igényeinek a megértése az elsődleges, méghozzá az egyén belső pszichológiáját tekintve.	Itt az a fontos, hogy a felhasználó igényeit szociális perspektívából nézzük és értsük meg.
A hangsúly az egyéni felhasználón van. Az adott diszciplína kontextusát úgy tekinti, mint az egyén kognitív struktúrájának részét.	Vagy csak egy ismeretterületre koncentrál, vagy pedig különféle ismeretterületek összehasonlító tanulmányozására. Az egyéni felhasználóra az adott diszciplína kontextusában tekint.
A mesterséges intelligencia és a kognitív pszichológia inspirálja.	A tudományszociológia, az ismeretelmélet, és a tudományterületek információstruktúrájáról szóló ismeretek (tehát a tudománytanulmányok) inspirálják.
A pszichológiai elmélet a kognitív stratégiák szerepét hangsúlyozza a végrehajtásban.	A pszichológiai elmélet a stratégiák és ismeretek és hajlamok közötti interakciót hangsúlyozza a kognitív végrehajtásban.
A központi fogalmai a következők: egyéni ismereti struktúrák, egyéni információs folyamatok, rövid és hosszú távú memória, kategorikus vs. helyzeti osztályozás.	A központi fogalmai a következők: tudományos és professzionális kommunikáció, dokumentumok (bibliográfiák is), diszciplínák, információstruktúrák, paradigmák...
Legjobb példa az alkalmazásra: felhasználói felület (az információs rendszerek kimeneti oldala).	Legjobb példa az alkalmazásra: osztályozás (az információs rendszer bemeneti oldala).

A doménanalízis tizenegy speciális megközelítésmódja

Hjørland azt is leírja, hogy melyek azok a kompetenciák, amelyekkel könyvtáraknak, információs szakembereknek és információtudósoknak rendelkeznie kell – a doménanalízis szemszögéből. Bár már korábbi irodalmakban is szerepeltek, sőt van néhány olyan, amely kifejezetten jól ismert az információtudományban (pl. bibliometria), de vannak köztük újak is, amelyeket Hjørland szerint be kellene venni az információs szakemberek képzésébe. Az azonban bizonyos, hogy korábban nem voltak ilyen szisztematikusan összegyűjtve.³⁹

A doménanalízis tizenegy speciális megközelítésmódja, amely definiálja ezeket a kompetenciákat:

1. A szakirodalmi kalauzok létrehozása
A szakirodalmi kalauzok azért jelentősek, mert egy-egy terület információforrásait rendszerezik típusok és funkciók szerint. A leírások idiogra-fikus jellegűek, tehát az egyediséget hangsúlyozzák, és azt is tartalmazzák, hogy a források hogyan egészítik ki egymást (gyakran úgy írják le, mint egy rendszert). A bibliográfiáktól abban különböznek, hogy nem primer irodalmat gyűjtenek, hanem referenz (azaz tájékoztató) műveket (bibliográfiák, szótárak,

enciklopédiák). A másodfokú bibliográfiához képest viszont szelektálóbba. Legnagyobb előnyük, hogy egybegyűjtik a legfontosabb szakirodalmat, gyengeségük, hogy hamar elavulnak, és folyamatos frissítést igényelnek. Természetesen a minőség meghatározó.

2. A speciális tématerületek osztályozása és tezauszok létrehozása (különösen a facetta alapú megközelítésmóddal rendelkezőké)
Jelentőségük, hogy ezek szervezik logikai struktúrákba egy adott ismeretterületen a kategóriákat és a fogalmakat, csakúgy, mint a fogalmak közötti szemantikai kapcsolatokat. Hjørland szerint a speciális területek osztályozásával kapcsolatban nem végeztek annyi kutatást, és ahol megvalósult, ott is csak ad hoc módon fejlesztik. A tezauszok területspecifikus szótárak, amelyek fejlesztéséhez már léteznek szabványok és irányelvek. De szükség van a perspektívák kiszélesítésére az osztályozással kapcsolatos kutatásokban.
3. Az információk indexelése és visszakeresése a speciális területeken
Ez a két művelet valójában mindig specifikus, ennek ellenére az információtudományban nagyrészt eddig figyelmen kívül hagyták, hogy a különféle tématerületek, másfajta rendszerezést, eljárásmodot igényelnek. Erre oda kellene figyelni, különösen speciális területek, illetve egyedi dokumentumok és gyűjtemények esetén.
4. A felhasználókra vonatkozó tapasztalati tanulmányoknak létrehozása
Nagy a jelentőségük, ezek vizsgálják például a felhasználó viselkedését általában, vagy csak az információ-visszakeresésre vonatkozóan. Ez nagyon fontos kiinduló alap ahhoz, hogy annak megfelelően megszerezhessük az adott terület irodalmát, és hozzunk létre ismeret-szervező rendszert, hogy milyen a felhasználók viselkedése, „mentális modellje”.
5. Bibliometriai tanulmányok létrehozása
A bibliometria az egyik legfontosabb megközelítésmódja a doménanalízisnek, mert tapasztalati, és az egyedülálló dokumentumok közötti kapcsolatok részletes elemzésén alapul.
6. Történeti tanulmányok az információstruktúrákról és szolgáltatásokról az egyes tudományterületeken

Ha mélyebben meg akarunk érteni egy tudományterületet (vagy egy szervezetet, rendszert, dokumentumot, vagy csak egy információt), akkor szükségünk van történeti jellegű háttér-információkra is.

7. Dokumentumok és műfajok tanulmányozása
Ezek a tanulmányok rámutatnak arra, hogy milyen az egyes dokumentumok felépítése egy adott tudományterületen. Ezek ismeretében még gazdagabb és differenciáltabb információk szolgáltatások nyújthatók.
8. Az episztemológiai és kritikai tanulmányok az adott tudományterület ismereteit rendezik paradigmákba aszerint, hogy milyenek az alapvető feltételezései tudásról és valóságról. Irányelveket adnak az információ szelektálásához, szervezéséhez és visszakereséséhez.
9. Terminológiai és nyelvészeti tanulmányok
A nyelv és a terminológia nagyon fontos részei az információtudománynak: hatnak a gondolkodásunkra, meghatározzák például, hogy milyen kérdést teszünk fel egy adatbázisnak, egyáltalán milyen szöveget keresünk.
10. A tudományos kommunikáció intézményeinek és struktúráinak tanulmányozása
Egy adott diszciplínát modellezhetünk úgy, mint az intézményeinek, szolgáltatásainak, elsődleges, másodlagos és harmadlagos információforrásainak, az információ-előállítóinak és felhasználóinak rendszerét.
11. Doménanalízis a megismerésben és a mesterséges intelligenciában
A doménanalízisnek változatos formái jöttek létre az informatikában és a kapcsolódó területeken. Olyan hasznos technikákat dolgoztak ki, amelyek alkalmazhatók lennének az információtudomány területén is.

Tehát ez a tizenegy kompetencia együtt ad egy egyedülálló perspektívát az információtudománynak, amely mind elméletben, mind pedig a gyakorlatban jelentős kutatási lehetőségeket kínál. Ezek megvalósításán kívül Hjørland rendkívül fontosnak tartotta olyan folyóiratok, könyvek, oktatási programok létrehozását (az ismeretek minden területén), amelyek a doménanalízissel foglalkoznak.⁴⁰

A doménanalízis egy olyan megközelítésmód, amely teret ad a szociális és kulturális dimenzióknak az emberi megismerésben. Célja pedig a speciális

területek számára egy használható általános könyvtár- és információtudományi háttér létrehozása.

Hjørland az ISKO spanyol tagozatának 2011-ben Ferrolban rendezett konferenciáján előadásában elmondta, hogy nem sokkal korábban döbbsent rá, hogy mégis lehetséges egységes szempontból tekinteni az információfeltárást, így például egységes módon tárgyalni az osztályozás és indexelés angolul elkülönülő területeit. Ettől még nem gondolom, hogy előző írásai elvesztették volna jelentőségüket, hiszen rámutatott egy opcióra, megvizsgálta a benne rejlő lehetőségeket, és közben felhívta a figyelmet arra, hogy például viszonylag kevés elméleti munka születik az ismeretszervezésben, vagy éppen a fentebb leírt eszközök, módszerek használatának fontosságára.

Birger Hjørland egy olyan kiváló elméleti szakember, kutató, oktató, aki nemcsak kritikákat fogalmaz meg a tudományterülete jelenlegi helyzetével kapcsolatban, nemcsak a hiányosságokra hívja fel a figyelmet, hanem aktívan próbál részt venni eme hiányosságok pótlásában is. Tehát ha szerinte kevés elméleti munka született meg az ismeretszervezés témájában, vagy például a fogalmakról általában az ismeretszervezés területén, akkor ő foglalkozik a kérdéssel egy részletes tanulmányban. Reményeim szerint sikerült némi bepillantást nyújtanom e kiváló szakember úttörő jellegű munkásságába. Természetesen egy több mint negyven éves pályafutás mindenre kitérő, részletekbe menő bemutatása egyetlen tanulmány keretében lehetetlen vállalkozás. Azonban remélem, hogy hacsak kis mértékben is, de sikerült hozzájárulnom ahhoz, hogy Birger Hjørland munkássága hazánkban is ismertebbé váljon.

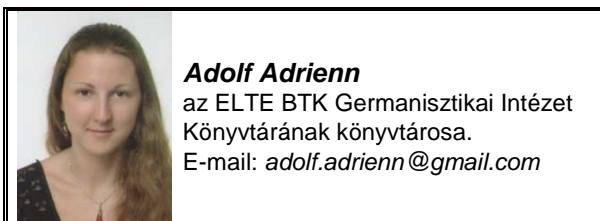
Köszönettel tartozom Barátné dr. habil. Hajdu Ágnesnek, az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet Könyvtártudományi Tanszéke tanszékvezetőjének, a tanulmány elkészítéséhez nyújtott tanácsaiért, segítségéért.

Irodalom

- ¹ Executive Board, Scientific Advisory Council. A hozzáférés módja: <http://www.isko.org/people.html> (Letöltés ideje: 2016.02.01.)
Ugyanezen a konferencián választották be a testületbe Barátné Hajdu Ágnes is, aki többek között a következő írásával nyerte el ezt megbecsülést.
HAJDU BARÁT, Ágnes: From Paradigms of Cognition and Perception to Phenomenon. In: Paradigms and conceptual systems in knowledge organization / Ed. Claudio Gnoli, Fulvio Mazzocchi. Würzburg: Ergon Verlag, 2010, p. 43–49.
- ² ANDERSON, J. D.: Organization of knowledge. In: Feather, John, Sturges Paul: International encyclopedia of information and library science. London & New York: Routledge, 1996. 336. p.
- ³ HJØRLAND, Birger: What is Knowledge Organization (KO)? A hozzáférés módja: http://www.iva.dk/bh/lifeboat_ko/CONCEPTS/knowledge_organization.htm (Letöltés ideje: 2016.02.01.)
- ⁴ HJØRLAND, Birger: Fundamentals of Knowledge Organization. In: Knowledge Organization. (2003.) vol.30 no.2 p. 87–88.
- ⁵ HJØRLAND, Birger: What is Knowledge Organization (KO)? In: Knowledge Organization. (2008.) vol.35 no.2/no.3 87. p.
- ⁶ HJØRLAND, Birger: Concept Theory. In: Journal of the American Society for Information Science and Technology (2009.) vol.60 no.8 p. 1519–1536.
- ⁷ KUHN, Thomas: A tudományos forradalmak szerkezete. Budapest : Osiris Kiadó, 2000.
- ⁸ MAYR, E.: This is biology: The science of the living world. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press, 1997. p. 98–99.
- ⁹ HJØRLAND, Birger: Cognitive Science(s). A hozzáférés módja: http://www.iva.dk/bh/Core%20Concepts%20in%20LIS/articles%20a-z/cognitive_science.htm (Letöltés ideje: 2016.02.01.)
- ¹⁰ HJØRLAND, Birger, ALBRECHTSEN, Hanne: Toward a New Horizon in Information Science: Domain- Analysis. In: Journal of the American Society for Information Science (1995.) vol.46 p. 400–425.
- ¹¹ DURBIN, P.T.: Dictionary of concepts in the philosophy of science. NewYork: Greenwood Press, 1988. p. 51–53.
- ¹² REY, G.: Concepts. In: S. Guttenplan: A companion to the philosophy of mind. Oxford: Blackwell, 1995. 192. p.
- ¹³ Interview with Ingetraut Dahlberg. In: Knowledge Organization (2008.) vol.35 no.2/no.3 84. p.
- ¹⁴ BARÁTNÉ HAJDU Ágnes, BABICZKY Béla: Bevezetés az információkereső nyelvek elméletébe és gyakorlatába. Budapest: Universitas Kiadó, 1998. 25. p.
- ¹⁵ REY, G.: Concepts and stereotypes. In: E. Margolis & S. Laurence: Concepts: Core readings. Cambridge: MA: The MIT Press, 1999. p. 279–299.
- ¹⁶ PLATÓN: Kratülosz 402 A. Forrás: http://hu.wikipedia.org/wiki/Epheszosz_H%C3%A9ra_kleitosz (Letöltés ideje: 2016.02.02.)

- ¹⁷ Alfred Korzybski. A hozzáférés módja:
<http://www.generalsemantics.org/the-general-semantics-learning-center/alfred-korzybski> (Letöltés ideje: 2016.02.05.)
- ¹⁸ The Institute of General Semantics. A hozzáférés módja:
<http://www.generalsemantics.org/> (Letöltés ideje: 2016.02.05.)
- ¹⁹ SOERGEL, D., et al.: Reengineering thesauri for new application: The AGROVOC example. In: Journal of Digital Information (2004.) vol.4 no.4 2. p. A hozzáférés módja:
<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/008/af234e/af234e00.pdf> (Letöltés ideje: 2016.02.06.) (Pdf dokumentum)
- ²⁰ HJØRLAND, Birger: Epistemologies. A hozzáférés módja:
<http://www.iva.dk/jni/lifeboat/info.asp?subjectid=76> (Letöltés ideje: 2016.02.06.)
- ²¹ BARÁTNÉ HAJDU Ágnes, BABICZKY Béla: Bevezetés az információkereső nyelvek elméletébe és gyakorlatába. Budapest: Universitas Kiadó, 1998. 28. p.
- ²² SOWA, J. F.: Ontology, Metadata, and Semiotics. In: B. Ganter, G. W. Mineau: Conceptual Structures: Logical, Linguistic, and Computational Issues. Berlin: Springer-Verlag, 2000. p. 55–81.
- ²³ HJØRLAND, Birger: Semiotic Triangle. A hozzáférés módja:
http://www.iva.dk/bh/Core%20Concepts%20in%20LIS/articles%20a-z/semiotic_triangle.htm (Letöltés ideje: 2016.02.07.)
- ²⁴ Jel, nyelv, irodalom. A hozzáférés módja:
<http://germanistik.elte.hu/irodbev/2fejezet.htm> (Letöltés ideje: 2016.02.07.)
- ²⁵ BARÁTNÉ HAJDU Ágnes, BABICZKY Béla: Bevezetés az információkereső nyelvek elméletébe és gyakorlatába. Budapest: Universitas Kiadó, 1998. 29. p.
- ²⁶ Jel, nyelv, irodalom. A hozzáférés módja:
<http://germanistik.elte.hu/irodbev/2fejezet.htm> (Letöltés ideje: 2016.02.07.)
- ²⁷ Forrás:
http://www.iva.dk/bh/Core%20Concepts%20in%20LIS/articles%20a-z/semiotic_triangle.htm (Letöltés ideje: 2016.02.09.)
- ²⁸ BARÁTNÉ HAJDU Ágnes, BABICZKY Béla: Bevezetés az információkereső nyelvek elméletébe és gyakorlatába. Budapest: Universitas Kiadó, 1998. 29. p.
- ²⁹ Knowledge Organization journal. A hozzáférés módja:
<http://www.isko.org/ko.html> (Letöltés ideje: 2016.02.09.)
- ³⁰ DAHLBERG, I.: Zur Theorie des Begriffs. In: International Classification (1974.) vol.1. no.112. p.
- ³¹ HJØRLAND, Birger, ALBRECHTSEN, Hanne: Toward a New Horizon in Information Science: Domain-Analysis. In: Journal of the American Society for Information Science (1995.) vol.46 p. 400–425.
- ³² HJØRLAND, Birger, HARTEL, Jenna: Introduction to a Special Issue of Knowledge Organization. In: Knowledge Organization (2003.) vol.30 no.3/4 125. p.
- ³³ HJØRLAND, Birger: Domain. A hozzáférés módja:
<http://www.iva.dk/jni/lifeboat/info.asp?subjectid=71> (Letöltés ideje: 2016.02.09.)
- ³⁴ HJØRLAND, Birger: What is Knowledge Organization (KO). In: Knowledge Organization. (2008.) vol.35 no.2/no.3 95. p.
- ³⁵ ROWLEY, Jennifer, FARROW, John: Organizing Knowledge: an introduction to managing access to information. 3rd ed. Alderston: Gower Publishing Company, 2000. 9. p.
- ³⁶ Igazság és módszer. A hozzáférés módja:
http://hu.wikipedia.org/wiki/Igazs%C3%A1g_%C3%A9s_m%C3%B3dszer (Letöltés ideje: 2016.02.10.)
- ³⁷ HJØRLAND, Birger, HARTEL, Jenna: Introduction to a Special Issue of Knowledge Organization. In: Knowledge Organization (2003.) vol.30 no.3/4 125. p.
- ³⁸ HJØRLAND, Birger, ALBRECHTSEN, Hanne: Toward a New Horizon in Information Science: Domain-Analysis. In: Journal of the American Society for Information Science (1995.) vol.46 412. p.
- ³⁹ HJØRLAND, Birger: Domain Analysis. A hozzáférés módja:
<http://www.iva.dk/bh/Core%20Concepts%20in%20LIS/articles%20a-z/Domain%20analysis.htm> (Letöltés ideje: 2016.02.10.)
- ⁴⁰ HJØRLAND, Birger: Domain analysis in information science. Eleven approaches- traditional as well as innovative. In: Journal of Documentation (2002.) vol.58 no.4 p. 422–462.

Beérkezett: 2016. III. 8-án.

Nyílt hozzáférés a gyakorlatban

Jelen dolgozat az Open Access intézményi támogatásának a Szegedi Tudományegyetemen (SZTE) megvalósult gyakorlatát mutatja be, illetve azt, hogy az ezzel kapcsolatos könyvtári közreműködés milyen módon illeszkedik a Klebelsberg Könyvtár napi tevékenységébe és stratégiájába.

Tárgyszavak: *nyílt hozzáférés, egyetemi könyvtár*

Az *Open Access* (OA) lényegéről és módszereiről az elv megfogalmazása óta számos jó és alapos összefoglalás érhető el.¹ Az elmúlt több mint egy évtizedben széleskörűvé vált a nyílt hozzáférés igénye és eszköztára, illetve számos olyan mandátum született, amely elő is írja azt.² A *Horizon 2020* uniós kutatási és innovációs keretprogramnak általános elvévé lett úgy a tudomány eredményei, mint a kutatások során összegyűlt adatok tekintetében.³ A kapcsolódó dokumentumokban és szakirodalomban már nem is csupán nyílt hozzáférésről, hanem sokkal szélesebb spektrumról: a tudományos kutatás rendszerének átláthatóvá tételéről, nyitott tudományról, open science-ről esik szó. Az egyes tudományterületeken, még inkább egyes országokban kialakult szabályozások⁴ áttekinthetőségének biztosítására *2012-ben megfogalmazott európai bizottsági ajánlás* nyomán kialakított *Open Access Policy Alignment Strategies for European Union Research* (PASTEUR4OA) program az európai uniós tagállamok nemzeti OA-stratégiáinak és politikáinak harmonizálását kívánja elősegíteni⁵. A változásokra a kiadók is reagálnak: sokféle módon, de szinte kivétel nélkül beépítik üzletpolitikájukba a nyílt hozzáférést.

Hogy a könyvtáraknak feladataik vannak a tudományos kutatás eredményeinek nyílt disszeminációjában, az már-már közhely, mivel a tudományos kommunikációban az utóbbi évtizedekben történt és zajló változások szinte kezdettől fogva rákényszerítették az intézményt, hogy tartalommenedzselő szolgáltatásaival igazodjon ezekhez. Az elektronikus dokumentumok előállítás, feldolgozása, biztonságos tárolása, és elérésének hosszú távú biztosítása csak néhány azoknak az új kihívásokként emlegetni szokott tevékenységeknek a sorában, amelyeknek végzése nélkül a digitális világhoz való alkalmazkodás nem valósulhat meg, és

amelyeket tevékenységébe építve a könyvtár szerepe megváltozik.⁶

Ez a változás mostanra törvényi szinten fogalmazódik meg nálunk is. A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 14.§-ának meghatározása szerint az „állami egyetemi könyvtárak... ellátják az intézmény tartalomgazdai feladatait...”.⁷ A 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet 9.§ (1) pontja azután részletezi is ezeket az állami egyetemi könyvtárainak kiemelt feladatai között.⁸ Megvalósításukkal az intézmény a dokumentumok és információk gyűjtése, rendszerezése és szolgáltatása során szerzett tudást és tapasztalatot felhasználva a kutatási folyamat részesévé, a tudomány egyik menedzselőjévé válhat. Mit jelent ez a gyakorlatban? A szakirodalmi ellátás mellett támogatja a szerzőket a publikálás eszközeivel, összegyűjti és nyilvántartja a tudományos eredményeket, tudományometriai értékelésekhez szolgáltat adatokat. Ilyen módon részesévé lesz az egyetemi tudásvagyon létrejöttének, megőrzésének és disszeminációjának, a felhasználóközpontú szolgáltatásnak.

Nyílt hozzáférés az Szegedi Tudományegyetemen

Az elmúlt évek fontos fejlesztése volt a Klebelsberg Könyvtár *Contenta Repozitóriumrendszerének*⁹ kialakítása és folyamatos bővítése. Ez az adattár elsősorban az egyetemhez köthető dokumentumok elektronikus megőrzését és teljes szövegű szolgáltatását célozza meg, de ebben található a *DélmagyarArchív*¹⁰ című, a Somogyi-könyvtárral és a Délmagyarország kiadójával közös projektként öt évvel ezelőtt, az újság száz éves évfordulóján indított vállalkozásunk, amely az elmúlt években a

régió ismert és népszerű szolgáltatásává vált, immár a 2000-es évhez közeledő tartalommal.

Az egyetemhez közvetlenül kapcsolódó dokumentumok között a szabályozásnak megfelelően gyűjtjük és tesszük elérhetővé a doktori disszertációkat. Szolgáltatást építettünk a karok számára a papíralapú szakdolgozatok retrospektív feldolgozására, és az utóbbi években már elektronikusan benyújtott diplomamunkák is hozzánk kerülnek. Analitikusan feltártuk a Szegedi Tudományegyetemen és annak jogelődjeinél kiadott tudományos folyóiratokat, és ezek nagyobb része szerzői jogi szempontból tisztázottan, a szerkesztőségek hozzájárulásával nyilvánosan érhető el. Szintén hozzáférhető számos, az egyetem történetéhez kapcsolódó kiadvány. Kialakítottuk a Publicatio repozitóriumot, amelybe az egyetemi kutatók tölthetik fel frissen megjelent tudományos munkáikat. A Szegedi Tudományegyetem szenátusa 2013 decemberében fogadta el azt a határozatot, amely meghatározza, hogy mely esetekben kötelező az egyetem kutatóinak feltölteniük megjelent közleményeiket¹¹. Jelenleg 3600 felett van az elérhető művek száma. Adattárainkat regisztráljuk a megfelelő nyilvántartásokban, igyekszünk megszerezni a megfelelő minősítéseket, illetve szabványos protokoll segítségével arathatóvá tesszük nagyobb rendszerek számára¹².

Könyvtárunk a CrossRef ügynökséggel kötött szerződés alapján szolgáltat DOI azonosítót, első-

sorban a repozitóriumrendszerben elhelyezett dokumentumok, de igény szerint kurrens egyetemi folyóiratok részére is.¹³

A *Directory of Open Access Journals* (DOAJ) szerint jelenleg öt OA-folyóirat köthető az egyetemhez.

Open Access publikálás

A Szegedi Tudományegyetem vezetése az elmúlt évben újabb jelentős lépést tett az OA melletti elköteleződés útján: 2015-ben 70 milliós kutatóegyetemi forrást különített el a kutatók OA-publikációi megjelenésének támogatására. A finanszírozás elvi és gyakorlati módszertanának kidolgozására a Klebelsberg Könyvtár munkatársait kérte fel.

Előkészítésként tanulmányban foglaltuk össze magunk és az egyetemi döntéshozók számára a nyílt hozzáférésű publikálás támogatásának jelenlegi külföldi és hazai gyakorlatát és módszereit, illetve tettünk javaslatot az SZTE-n megvalósítható modellre¹⁴, az egyetemi munkamegosztásra és az eljárásra. Az igények feldolgozása, a kiadókkal való kapcsolattartás, a döntés előkészítése, a publikációk és az idézettségi adatok követése, a kerek nyilvántartása a könyvtárban történik, a döntést a tudományos rektorhelyettes hozza meg. A kérések kezelésére a program indulásakor készült egy, a teljes ügymenetet lefedő, online kezelhető elektronikus rendszer (1. ábra).

1. ábra Elektronikus igénylőlap (igenylo.jpg)

A projekt jelenleg a tudományos publikációk megjelenését támogatja, olyan módon, hogy átvállalja – a program indulásakor teljesen, a közelmúltban megváltozott szabály alapján részben – a szerző(k)től az *article processing charge* (APC) ki-egyenlítését. Munkatársaim felmérték, hogy mely kiadók kínálnak az intézményeknek ún. membership program keretében lehetőséget intézményi szerződés megkötésére. Ilyen megállapodás alapján bizonyos kiadók esetében némi engedmény iselérhető az APC-k tekintetében, de az egy-egy cikk megjelenéséhez szükséges adminisztráció és átfutási idő mindenképpen csökken. A tagintézmény az esetek többségében dönthet arról, hogy előzetesen befizetett depozitból, vagy az intézmény mérete alapján megállapított éves tagdíjból egyenlíti-e ki a megjelenések díját. A kiadók kiválasztásánál több szempontot is érdemes mérlegelni. Mi megvizsgáltuk egyrészt az egyes kiadók ajánlatait, az OA-programjukban érintett folyóirataik mennyiségét, illetve a kedvezmény mértékét. A *Web of Science* és a *Magyar Tudományos Művek Tára* (MTMT) alapján összeállítottuk az SZTE-hez kapcsolható szerzők kiadók szerinti statisztikáját, hogy lássuk: hol publikálnak legtöbbször. Mindezek alapján a *Springer-BioMed Central*-t¹⁵ és a *Wiley Open Access Journals*-t¹⁶ javasoltuk kiválasztásra, illetve előkészítettük az egyetem velük kötendő szerződését.

A megjelenés támogatása feltételekhez kötött. A kedvező elbíráláshoz szükséges az, hogy a szerző (több szerző esetén az első/két másik, illetve a levelező szerző) munkaviszonyban álljon az egyetemmel, és ez az *affiliáció*, valamint az egyetemhez köthető e-mail cím szerepeljen a publikáción is. További elvárás, hogy a szerző(k) műveinek MTMT-s regisztrációja legyen naprakész, illetve publikációinak feltöltése az egyetemi repozitóriumba legyen az SZTE szenátusi határozatának megfelelő. A támogatás jelen pillanatban tisztán OA-típusú folyóiratokban való megjelenéshez íté-
lhető meg, és döntési szempont azok szakmai színvonala is.¹⁷ Rendkívül fontosnak tartjuk az esetleges predátor-folyóiratok kiszűrését.

A program 2015 októberében indult. Március elejéig 69 kérés érkezett, amelyek nagyobb része (47) elfogadták¹⁸. A cikkeknek majdnem a fele a *Springer-BioMedCentral* folyóirataiban jelent meg (21), a legtöbb támogatást az SZTE ÁOK igényelte (39). A Springerrel kötött szerződés alapján feltöltött első letéti összeg öt hónap alatt elfogyott, a cikkenkénti 15%-os árengedmény kb. három további cikk megjelenését tette lehetővé.

Az első hónapok tanulságai alapján¹⁹ néhány kisebb változtatást javasoltunk a feltételekben és az eljárásrendben, illetve indítványoztuk a Springer-szerződés meghosszabbítását, valamint – több, ide irányuló publikációs igénylés alapján – egy további szerződés megkötését a *Public Library of Science* (PLoS) kiadóval²⁰. A források gazdaságosabb felhasználása érdekében áprilistól megosztott támogatási modellre állt át az egyetem. További változás, hogy a folyóiratok értékelésénél nem impaktfaktort, hanem – a *Thomson Reuters szakterületi folyóíratrangsor* mellett – a *Scimago Journal & Country ranking* szempontjait alkalmazzuk.

A nyílt hozzáférés támogatásának kiterjesztésére tett további javaslatunk volt egy olyan platform kialakítása és szolgáltatása, amely alkalmas az egyetemen kiadott tudományos folyóiratok kiadásának menedzselésére.

A programhoz kapcsolódó információk meglehetősen gyorsasággal váltak ismertté az egyetemi polgárok között. Természetesen igaz az is, hogy a pozitív, támogatást jelentő hírek gyorsabban terjednek, de talán nem tévedek, ha ebből a szempontból nem (sem) tekintem elhanyagolhatónak az elmúlt években a könyvtári szolgáltatásokkal kapcsolatos információk terjesztésében, a felhasználóképzésben, az oktatásban végzett könyvtárosi munkát. Lassan egy évtizede, hogy kialakítottunk egy szakreferensi csapatot – vannak, akik „beágyazott könyvtárosnak” nevezik őket –, és pontosan körvonalazódott az itt dolgozó kollégák tevékenysége, akik az „Ön könyvtárosaként” a karokkal, azok egységeivel, illetve személyesen a kutatókkal-
oktatókkal vannak közvetlen kapcsolatban.²¹ Kialakult és bejáratott kommunikációs csatornák biztosítják – természetesen területenként más-más módon – a dialógust. Ilyen módon könnyebben elérjük az érintetteket mindazokkal a szolgáltatásokkal is, amelyekkel a könyvtár a kutatási és publikációs folyamathoz hozzájárul. Ezek skálája igen széles, az online források megismertetésétől szakspecifikus kutatás-módszertani oktatásokig, hivatkozáskezelők használatának bemutatásától különféle, döntés-előkészítésekhez szükséges, tudományometriai adatok szolgáltatásáig, vagy akár az értékeléshez használható eszközök teszteléséig. A fenti tevékenységeket jól egészíti ki az MTMT elmúlt öt-hat évben bejáratódott rendszere, amelyet 2013 óta szenátusi határozat szabályoz, és amely az adatellenőrzés és az adatbázis naprakészen tartása mellett számos képzést, oktatást és személyes kapcsolattartást is jelent.

Mindezek és a korábban említett tevékenységek nagyon szorosan összefüggenek egymással, sokszor egymásból következnek, annak ellenére, hogy az esetek többségében a könyvtári munkamegosztás különféle területein, projektszerűen folynak. A tapasztalatok és a feladatok sokasodtával jól látható, hogy ezek még fokozottabb összehangolására, a nem túl távoli jövőben pedig akár a szervezet struktúrájában a jelenleginél kompaktabb módon való megjelenítésükre, újradefiniálásukra lehet szükség. Az erről való gondolkodásnak első kézzelfogható jele a *Szerzői Eszköztár*²² címet viselő új szolgáltatásunk, amely számos munkatársunk együttműködésével és a közvetlen kommunikációra is lehetőséget adva szolgáltat híreket, információkat négy nagy témakörben. Ezek az MTMT, a repozitóriumok, a tudománymetria, és az open access. A szolgáltatás, amely mellett a gyorsabb kommunikáció érdekében Facebook-csoport is működik, gyorsan nép-

szerűvé vált,²³ tematikus bővítését tervezzük (2. ábra).

A Szegedi Tudományegyetem szenátusának 2013-ban, a tudományos munkáknak Publicatio repozitóriumában való – lehetőleg nyílt hozzáférést biztosító – elhelyezési kötelezettségét kimondó határozata egyfajta OA-mandátumnak, legalábbis kezdeménynek tekinthető. Az azóta eltelt időszakban sok tapasztalatot szereztünk, számos jó gyakorlatot megismertünk e téren. Mindez alapot adhat arra, hogy az egyetem döntéshozóival további konzultációt folytassunk – például a Pasteur4OA ide vonatkozó ajánlásai alapján²⁴ – az egyetemi OA-politika kereteinek és tartalmának pontosítása, stratégia kialakítása, illetve egy, az egyetemi elköteleződést a jelenlegi szabályozásnál erőteljesebben kifejező, és az egyes résztvevők ebben való szerepvállalását is tükröző egyetemi politika kialakítása érdekében.

2. ábra Szerzői Eszköztár: <http://szerzoknek.ek.szte.hu/> (szerz_eszk.jpg)

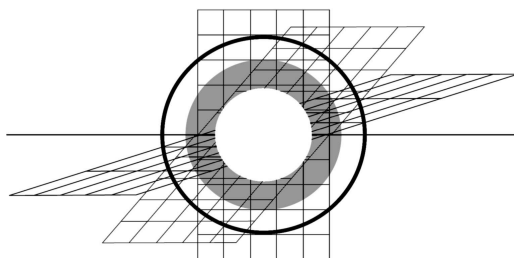
Hivatkozások

- ¹ A legfontosabbakat ld. pl. az DEENK által működtetett Open Access-felületen: <http://www.open-access.hu/irodalomjegyzek>
- ² A *Science-Metrix* 2013-ban készült nagy tanulmánya az európai mandátumokkal kapcsolatos felmérés eredményeiről: www.science-metrix.com/pdf/SM_EC_OA_Policies.pdf

- ³ https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/FactSheet_Open_Access.pdf
- ⁴ <http://roarmap.eprints.org/>
- ⁵ HOLL András: PASTEUR4OA – projekt az Európai Unió Open Access politikáinak összehangolására. *TMT* 61(2014) 9. http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5946&is_sue_id=563

- ⁶ Talán az első magyar nyelvű cikk ezzel kapcsolatban: Sennyey Pongrácz - Kokas Károly: *Könyvtárak a há-
lózatban*. TMT 58(2011) 10. [http://tmt.omikk.bme.hu/
show_news.html?id=5548&issue_id=531](http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5548&issue_id=531); Az OA kér-
dése és a könyvtári szerepvállalás számos szakmai
találkozóhoz is témája, pl. legutóbb: 2016. március 2-
3. *Nyitott tudomány a magyar tudományos életben*
(EKK – OpenAir) [http://ekk.org.hu/content/
nyitott-tudomany-magyar-tudomanyos-életben-eloadak-sok](http://ekk.org.hu/content/nyitott-tudomany-magyar-tudomanyos-életben-eloadak-sok);
Workshop 2016. március 29. - 2016. április 1., Deb-
receni Egyetem
- ⁷ [http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?
docid=A1100204.TV](http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100204.TV)
- ⁸ [http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?
docid=A1400030.EMM](http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1400030.EMM)
- ⁹ <http://contenta.bibl.u-szeged.hu/>; ~3,5 millió oldal
- ¹⁰ Két bejáráttal:
<http://www.delmagyar.hu/delmagyarchiv/>;
<http://dm.ek.szte.hu/szteda/delmagyar?p=0>
- ¹¹ „Az SZTE-hez kapcsolódó tudományos és művészeti
publikációk ill. alkotások tárolása a Publicatio
repozitóriumban”:
[ww2.bibl.u-szeged.hu/images/stories/szte/mtmt
_tudomanyometria/ SZTE-Publicatio-szenatusi-
hatarozat.pdf](http://ww2.bibl.u-szeged.hu/images/stories/szte/mtmt_tudomanyometria/SZTE-Publicatio-szenatusi-hatarozat.pdf)
- ¹² A Doktorit és Publicatio-t a BASE és az MTA KIK, a
Dokorit ezen kívül a DART-Europe aratja, mindkettő
az MTMT által minősített repositórium; a Bodza-alapú
adatbázisoknak közös keresőt hoztunk létre ([http://
opac3.bibl.u-szeged.hu/szteda/contenta?p=0](http://opac3.bibl.u-szeged.hu/szteda/contenta?p=0))
- ¹³ pl. Acta Cybernetica
(<https://www.inf.u-szeged.hu/kutatas/acta-cybernetica>)
- ¹⁴ HOCZOPÁN Szabolcs – MESKÓ Eszter – MOLNÁR
Tamás: *Az Open Access Támogatás intézményi tá-
mogatása*. Szeged, 2015. Elhangzott az Egyetemi
Könyvtárigazgatók Kollégiumának 2015. május 21-i
OA-fórumán
- ¹⁵ [http://www.biomedcentral.com/publishing-services/
membership](http://www.biomedcentral.com/publishing-services/membership)
- ¹⁶ [http://www.wileyopenaccess.com/details/content/
12f25e2eb76/Institutional-and-Funder-Accounts-and-
Discounts.html](http://www.wileyopenaccess.com/details/content/12f25e2eb76/Institutional-and-Funder-Accounts-and-Discounts.html)
- ¹⁷ Impaktfaktor+Thomson Reuters szakterületi folyóirat-
rangsor
- ¹⁸ Az elutasítások okai: nem megfelelő színvonalú
folyóirat, MTMT-s kötelezettség nem teljesítése,
predátor folyóirat (4), hibrid folyóirat, ill. adminisztrá-
ciós problémák.
- ¹⁹ KEVEHÁZI Katalin: *Beszámoló a Szegedi Tuda-
ományegyetemhez kapcsolódó Open Access publiká-
ciós tevékenység támogatásáról* (szenátusi jelentés,
2015. december)
[http://szerzoknek.ek.szte.hu/szenatusi-beszamolo-az-
open-access-publikacios-tevekenyseg-tamogatasarol/](http://szerzoknek.ek.szte.hu/szenatusi-beszamolo-az-open-access-publikacios-tevekenyseg-tamogatasarol/)
- ²⁰ <https://www.plos.org/>
- ²¹ MESKÓ Eszter: *Egy könyvtár - tizenkét kar: az SZTE
Egyetemi Könyvtár szakreferensi rendszere*. TMT 57.
(2010) 4.,
[http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5308&is-
ue_id=514](http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5308&issue_id=514)
- ²² <http://szerzoknek.ek.szte.hu/>
- ²³ Az oldalnak 2015. szeptember 1. óta több, mint 8 700
látogatója volt. Visszatérő látogatók aránya: 33%, új
látogatók: 66%. Bejegyzések a honlapon: 53 db leve-
lezés: 105 db, „SZTE-s szerzők – hírek, segítség, kö-
zösség” csoport: 143 tag
- ²⁴ [www.pasteur4oa.eu/sites/pasteur4oa/files/
resource/INSTITUTIONS_POLICY%20GUIDELINES
_FINAL.pdf](http://www.pasteur4oa.eu/sites/pasteur4oa/files/resource/INSTITUTIONS_POLICY%20GUIDELINES_FINAL.pdf)

Beérkezett: 2016. IV. 6-án

Egyházi könyvtár: muzeális gyűjtemény? tudományos könyvtár? szakkönyvtár?¹

Az egyházi könyvtárak sajátos csoportot alkotnak a magyar könyvtári rendszeren, hálózaton belül. Vajon az egyházinak mondott könyvtárak valóban könyvtárak vagy tudományos műhelyek, muzeális gyűjtemények inkább? Tekinthetők-e az egyházi könyvtárak szakkönyvtárnak, vagy az egyéb kategóriához tartoznak? Működtethető-e korszerű könyvtár műemléki környezetben? A cikk ezekre a kérdésekre keres és ad választ.

Tárgyszavak: egyházi könyvtár; tudományos könyvtár, szakkönyvtár; múzeumi gyűjtemény

Előadásom címében – Egyházi könyvtár: muzeális gyűjtemény? tudományos könyvtár? szakkönyvtár? – három kérdőjel szerepel, nem véletlenül.

Miért is van ez?

Az egyházi könyvtár egy sajátos kategória. Van, akik a szakkönyvtárak csoportjához sorolják, vannak, akik egyéb könyvtárak közé. Ha szakkönyvtárnak gondolják, akkor is az egyéb szakkönyvtárak közé teszik; a múzeumok, levéltárak, bíróságok és hivatalok könyvtárai mellett említik. Amikor egy egyházi-felekezeti könyvtár statisztika adatszolgáltatást végez, általában két helyre sorolja, egyrészt szakkönyvtárnak definiálja, másrészt egyébnek tartja magát, és megjelöli az „egyházi” jelzővel.

De mit is takar ez az elnevezés, hogy egyházi könyvtár?

Egyházi könyvtárnak mondjuk azt a gyűjteményt, melynek fenntartója valamely egyház vagy felekezet. Történetiségében az egyházi könyvtár a legrégibbi könyvtártípus, hiszen könyvtára általában egy egyházi vagy világi könyvszerető könyvgyűjtőnek, tudósnak vagy egy egyházi közösségnek például szerzetesrendnek volt. Ezek a könyvtárak magánkönyvtárak voltak. A könyvgyűjtemények tematikus szempontból az alapító-könyvgyűjtő ízlését, érdeklődését tükrözik. A gyűjtőkör és szerzeményezés általában több tudományterületet érintett, mely alapján az adott tudományterületen szakkönyvtárnak is mondhatnánk ezeket a magánkönyvtárakat.

Bár a magánkönyvtár inkább könyvgyűjtemény, információtár, információgyűjtemény, „a” könyvtárnak mint intézménynek egyik legfontosabb – ha nem a legfontosabb – ismérve, hogy információt szolgáltat. Ennek a feladatnak úgy tud eleget tenni, ha nyitott a könyvtárhasználók felé, akik felkeresik, vagyis nyilvános. A nyitottság, nyilvánosság mértéke a különböző könyvtártípusoknál más és más, a gyűjteménytől, a kínált és elvárt szolgáltatásoktól és a könyvtárhasználóktól függően. Emellett még a teljes nyilvánosságot vállaló könyvtárnak is joga (állomány-, intézmény-, gyűjteményvédelmi szempontból kötelessége is), hogy szabályokat hozzon a könyvtárhasználattal kapcsolatban.

Az inkább magángyűjtemény egyházi könyvtárak az évszázadok során is megőrizték magánkönyvtár jellegüket, de voltak olyanok, melyek később közkönyvtárrá váltak, legalábbis nyitottá egy szélesebb olvasóközönség számára.¹

A magyar történelem zivataros századaiban (tatár, török, II. József szekularizációja, Trianon, II. világháború és az azt követő politikai berendezkedés) az egyházi-felekezeti gyűjtemények akár többször megsemmisültek, megtizedelődtek, átalakultak. Mivel az emberi emlékezet természete, hogy az időben legközelebbi eseményekre emlékszik élesebben, a magyarországi egyházi könyvtárak sorát számba véve 20. századi történetükre szoktunk utalni, különösen is az 1945 és 1990 közötti

¹ A KSH Könyvtár és az MKE által 2016. március 29-én rendezett „Szakkönyvtári seregszemle 2016” című konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

évtizedekre. Ebben a szomorú időszakban, melynek fontosabb állomásai: 1945, a második világháború befejeződése, 1948, a fordulat éve, 1950, a szerzetesrendek feloszlata, szinte egyetlen magyarországi egyházi-felekezeti könyvtár állománya sem maradt sértetlen, több könyvtár könyvraktárrá, többé-kevésbé alvó könyvtárrá vált, és a *szélesebb* közönség előtt mindegyik *bezárta kapuit*.²

Az 1950-es évektől kezdve könyvtárra emlékeztető módon csak a gyűjteményük nagyságát, történetiségét tekintve a legnagyobb egyházi-felekezeti könyvtárak működtek (pl. Esztergom, Kalocsa, Pannonhalma, Debrecen, Sárospatak, Pápa, Evangélikus Országos Könyvtár, Országos Rabbiképző Könyvtára), de korántsem olyan feltételek között, mint az országos nagy gyűjtemények, kisebb-nagyobb szakkönyvtárak, felsőoktatási vagy a nagyobb közművelődési könyvtárak. A magyar könyvtári hálózat gerincét alkotó megyei könyvtárak pedig 1950 körül jöttek létre.

A könyvtárak működését meghatározó törvényi háttérrel azt mondhatjuk, hogy 1945 után négy olyan nagyobb jogszabály született, mely átfogóan szabályozta a könyvtári területet: 1952-ben, 1956-ban, 1976-ban és 1997-ben.³ Ezek a jogszabályok az egyházi-felekezeti könyvtárak csoportjával *általában*, és a fentebb említett, könyvtárra emlékeztető módon működő egyházi-felekezeti könyvtárakkal, *konkrétan* kevésbé foglalkoztak.

A négy jogszabály közül az 1976-os törvényerejű rendeletet emeljük ki, egyrészt azért mert ez volt érvényes és hatályos egészen az 1997-es kulturális törvény megalkotásáig, másrészt, mert valamilyen történeti választ ad az előadásunk címében feltett kérdésekre.

Az 1976-os törvény a könyvtárak státuszáról: közkönyvtár, tudományos könyvtár stb. a nyilvánossággal kapcsolatban szól, és *nyilvános, korlátozottan nyilvános, és tudományos* státuszról beszél.

A törvény értelmében nyilvános könyvtárként csak közkönyvtár működhetett, minden más könyvtár csak korlátozottan nyilvános lehetett. Az egyházi könyvtárak tudományos célú hasznosítását az ágazati miniszter kísérte figyelemmel és a fenntartóval egyetértésben „előmozdíthatta azok tudományos célú hasznosítását”. A törvény előírása szerint az egyházi könyvtárak tudományos könyvtárrá minősíthetők, ahogy az egyéb jogi személyek (pl. egyesületek) által fenntartott könyvtárak is.⁴ A törvény végrehajtásáról szóló rendelet szerint a tuda-

mányos könyvtárra minősítésről a kulturális miniszter határozott az *Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH)* elnökével egyetértésben.⁵ A kérelmezéseknek – a kulturális miniszter vagy az ÁEH felé – eddig nem találtuk írásban nyomát az egyes könyvtárak esetében. Valószínűnek tartjuk, hogy azért, mert az egyházaknak és egyházi intézményeknek – ismert okokból – könyvtárak státusza és megnevezése volt a legkisebb gondja... még 1976-ban is.

A kérelmezések ugyan nem történtek meg, ám a törvénynek egyszerre volt „megengedő és bátorító attitűdje” az egyházi könyvtárakkal kapcsolatban. A rendelet csak a közkönyvtárakra terjed ki, más könyvtártípusokra – például egyházi könyvtárakra – csak annyiban kellett alkalmazni, ha erről külön rendelkezik.⁶ Például a muzeális állománnyal rendelkező könyvtáraknak védett állományukkal kapcsolatban bejelentési kötelezettségük volt, márpedig muzeális állománnyal a nagy országos könyvtárakon kívül az egyházi könyvtárak rendelkeztek. A muzeális állomány védelméhez és feldolgozásához az OSZK segítséget nyújtott, ez az együttműködés könyvtári hálózatokon és együttműködési körökön belül is megvalósulhatott.⁷

A fentebb említett kb. 10 nagyobb könyvtár az 1976-os törvény alapján magát *korlátozottan nyilvános tudományos könyvtárként* nevezte meg, és e törvény erejénél fogva – minden szereplő (állam, könyvtáros szakma, tudományos élet, kutatók és könyvtárak) számára hasznosan: részt vettek bizonyos országos programokban (központi nyilván tartás, védetté nyilvánítás, CIH, RMNY).

A *korlátozottan nyilvános* tudományos egyházi könyvtár megnevezést szomorúan igazolta az a tény, hogy az adott politikai rendszer nem ismerte el, hogy az ezekben a könyvtárakban felhalmozott szellemi kincs a nemzeti kulturális örökség része. Ezeket az értékeket igazában csak egy-két könyvés és művelődéstörténettel foglalkozó szakember értékelte kellőképpen. Bizonyos elszántság, bátorság, okosság (ravaszság) kellett ahhoz, hogy valaki olyan témát válasszon tudományos pályáján, mely témában ezekben a könyvtárakban kellett kutatnia. Ám kevesen voltak ilyenek, mert „tudományos karrierépítés” szempontjából szinte öngyilkosság volt „egyházi-vallási” témát választani.

Az 1976-os könyvtári törvény után az 1997-es kulturális törvény volt a következő jogszabály, mely átfogóan rendelkezett a könyvtárakról.

Ez a törvény alapvető változásokat hozott minden hazai könyvtár, így az egyházi könyvtárak számára is. Az egyházi könyvtárak szempontjából mindekelőtt a törvény szemlélete volt más, mint az eddigiek. Elsőként az, ahogy a minden magyarországi könyvtárra kiterjedt, az egyháziakra is. A jogszabályban van olyan paragrafus, amely kifejezetten az egyházi könyvtárakról rendelkezik,⁸ de több olyan is, amely értelmezésekor és érvényesítésekor mindenképpen figyelembe kell venni az egyházi könyvtárakat is.

Az 1997-es törvény egyik legfontosabb jellemzője summásan az, hogy a korábbi tipizálás helyett nyilvános és nem nyilvános könyvtárakról beszél, a *nyilvánosság* hangsúlyozásával a korábbi felosztás háttérbe szorult.

Az 1976-os törvény „tevékenysége alapján” a következő könyvtártípusokról beszélt: nemzeti könyvtár, közművelődési könyvtár, szakkönyvtár, felsőoktatási könyvtár, iskolai könyvtár, az 1997-es törvény nyilvános és nem nyilvános könyvtárról. Míg az 1976-os törvény azt mondta, hogy csak a közművelődési könyvtárak lehetnek nyilvánosak, az 1997-es törvény azt, hogy a közművelődési könyvtárak automatikusan nyilvános könyvtáraknak számítanak, ám más könyvtártípusok is kérhetik a nyilvános státuszt, így az egyházi könyvtárak is. Míg az egyházi könyvtárak korábbi nyilvános, ill. korlátozottan nyilvános önmeghatározásának jogi háttérét úgy kellett az 1976-os törvényből kihámozni, az 1997-es törvény pontosan meghatározta a nyilvános könyvtári ellátással kapcsolatos általános jogszabályokat.⁹

Az egyházi könyvtárak, mint könyvtárcsoport a 20. század második felétől kimaradt, kizáródott az élő könyvtári rendszerből. A lemaradások miatt e könyvtárak számára nem egy esetben komoly feladatot jelentett a nyilvánosság alapkövetelményeinek biztosítása és fenntartása. Ám a *nyilvános státusz* lehetősége – 1999 után – sokat segített az egyházi könyvtáraknak, hogy hátrányos helyzetükön változtathassanak. Az egyházi könyvtárak számára a *nyilvánosság vállalása* azt jelentette, hogy ha a könyvtár megfelelt a követelményeknek és kérte felvételét e jegyzékbe, bekerülhetett az élő könyvtári rendszerbe. Bár az 1997-es törvény minden könyvtár számára biztosította az alapfeladatai ellátására szükséges támogatást, a nyilvános könyvtári státusz egyéb más előnyöket, támogatásokat is jelentett (pl. pályázatok) az egyházi könyvtárak számára.

A nyilvános státusz azonban együtt járt bizonyos „közszolgálatissággal” is, mely az egyházi könyvtárraktól történetiségüket tekintve idegen. Az egyházi könyvtárak fejlődésében és fejlesztésében a települési könyvtár lett a minta. Visszatekintve az elmúlt két évtizedre azt mondhatjuk, hogy ennek a szemléletnek előnye és hátránya is érezhető – mind a mai napig. Előny, hogy mivel több települési könyvtár van, mint más egyéb könyvtártípus, a települési könyvtár működtetése és működése „olajozottabb”, mint más könyvtárcsoporté. Hátránya, hogy az egyházi könyvtárak állománya, könyvtárhasználói köre inkább a szakkönyvtárra hasonlít, mint a „közkönyvtárra”, de települési könyvtárként kényszerül szolgáltatni azt. Ahhoz, hogy az egyházi könyvtárak újra életre keljenek, hogy „visszaverekedjék” magukat az országos könyvtári hálózatba, hogy plusz források nyíljanak meg számunkra, az elmúlt negyedszázadban magukra kellett húzniuk (kényszeríteniük?) bizonyos „közszolgálatisságot”, azt kellett bizonyítaniuk, hogy műemléki és szakkönyvtári jellegük ellenére *közművelődési feladatokat* is ellátó könyvtárak.

Egy-egy egyházi könyvtár esetében, mind a mai napig lényeges kérdés, hogy az adott intézmény *múzeum-e vagy könyvtár?* Az egyházi könyvtárak jelentős része – nem csak a muzeális teremkönyvtárral bírók – inkább múzeumnak, legalábbis ritkán használt könyvgyűjteménynek, könyv vagy egyéb típusú dokumentumokat őrző archívumnak tűnik, mint könyvtárnak. Miért van ez így?

Ezek a könyvtárak erősen körülhatárolt gyűjtőkörrel bírnak, alig, vagy egyáltalán nem gyarapítják állományukat. A gyűjtemény zöme régi könyv, a teremkönyvtár múzeum jellegű, a könyvtárhasználók száma alacsony, az „olvasótermi férőhelyek” száma legfeljebb egy-kettő, és nem ritka, hogy egyetlen főállású könyvtáros és néhány segítő végzi a könyvtárosi munkát. Az intézményt mégis *bátran nevezhetjük könyvtárnak és nem múzeumnak*, mert ha kisebb számadatokkal, mutatókkal is, de megfelel annak az intézménynek, melyet könyvtárnak nevezünk.

Ha az egyéb könyvtártípusok között keresünk hasonlókat, akkor az egyházi könyvtárak leginkább a *szakkönyvtárakra emlékeztetnek* bennünket, esetleg bizonyos állományrészei a megyei könyvtárak helyismereti gyűjteményére.

A nagyobb nyilvános egyházi könyvtárak ma is ebben a sajátos kettősségben működnek. *Egyrészt* műemlékkönyvtárak, több könyvtár muzeális könyv-

tárteremmel bír, az állomány zöme „régí könyv” és speciális gyűjtemény, mely körültekintő elhelyezést (tűz – és vagyonvédelem, megfelelő fizikai állapot biztosítása), sajátos gondozást (egyedi és általános restaurálása, preventív védelme) és korszerű, számítógépes feldolgozást, feltárást, ehhez speciális kézikönyveket, adatbázisok elérhetőségét és mindenekelőtt speciális szakértelmet (megfelelő képzettségű szakember alkalmazása) kíván. Másrészt e könyvtárak lehetőségeik szerint folyamatosan gyarapítják állományukat külföldi és magyar teológiai szakirodalommal, s az évszázadok során kialakult gyűjtőkörüknek megfelelően egyéb témájú könyvekkel is. A műemléki, régi könyvet őrző és gondozó teendők mellett tehát egy modern, naprakész „szakkönyvtári” gyűjtemény kialakítása, feldolgozása, korszerű, széleskörű szolgáltatása egyaránt feladatuk. Ezek a könyvtárak olyan információkat nemcsak őriznek, de szolgáltatnak is, amelyeket csak itt talál meg a könyvtárhasználó.

Az első válaszuk az előadás címében feltett kérdésre tehát az, hogy az egyházi könyvtárak valóban az *egyéb kategóriába* tartoznak. Egyrészt vannak, amelyek *muzeális gyűjtemények, műemlékkönyvtárak*, így lehetnek – sajnos csak lehetnének – *régikönyves tudományos kutatóműhelyek*, történetiségükben *régikönyves szakkönyvtárak* is. A feltételes módot azért használjuk, mert mi, akik jelentős muzeális könyvállománnyal bíró gyűjteményekben dolgozunk, tudjuk, hogy ezeknek a könyveknek az őrzése, elhelyezése, fizikai és egyéb védelme, a kutatók rendelkezésére bocsátása is sajátos ismeretet igényel, nemhogy a tudományos feltárása, feldolgozása és szolgáltatása. Ez utóbbi, többféle tudományban jártasságot igénylő munkát csak régi könyvekkel foglalkozó tudományos kutatók képesek elvégezni, akik hosszú évtizedek alatt váltak régikönyves szakemberekké, és a nagy országos könyvtárakban őrzött muzeális anyag feldolgozását végzik.

Ám az egyházi könyvtárakat *teológia és segédtudományai* témában bátran nevezhetjük a mai értelemben *modern szakkönyvtárnak*, de a teológiatudomány – melyre állandóság és változás egyszerre jellemző – jellegéből adódóan *történeti szakkönyvtárnak* is. Az egyházi könyvtárak szakkönyvtári jellegét azzal igazolhatjuk, ha számba vesszük használóikat, feladataikat, szolgáltatásaikat. Ezekben a könyvtárakban kisebb az olvasóforgalom, mint egy települési könyvtárban. Nem a szokásos értelemben vett olvasók keresik fel a könyvtárat, inkább (tudományos) kutatók, doktori iskolát végzők, szakdolgozók, akik azonban speciális kiszol-

gálást és szolgáltatásokat kívánnak. Az egyházi könyvtárakat felkereső könyvtárhasználók a helyismereti gyűjteményeket felkereső kutatókra emlékeztetnek, és a könyvtárosok is hasonló munkát végeznek, mint a helyismereti gyűjteményekben dolgozó kollégák. Külön csoportot alkotnak a könyvtárlátogatóknak nevezhető „könyvtárhasználók”, a turisták és a könyvtári rendezvények, illetve kiállítások látogatói. Jellemző szolgáltatási és használati forma a helyben használat; a kutatók egy-egy szerzőhöz, témához tartozó, olykor több száz különféle dokumentumból álló hagyatékokat olvasnak, néznek át kutatásuk során. A könyvtárak gyűjtőköre egy-egy témakörre, tudományterületre irányul, melynek legkülönbözőbb dokumentumtípusait gyűjtik: nyomtatott művek, kéziratok, okmányok, aprónyomtatványok. A könyvtárhasználók a hagyományos könyvtári szolgáltatásokat: kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés, helyben használat, információszolgáltatás, minden könyvtárban igénybe vehetik, de a legtöbb könyvtárban a korszerű szolgáltatásokat is: információkérés telefonon, e-mailben, internethasználat, keresés adatbázisokban, közhasznú információk, számítógéphasználata, ODR-szolgáltatás. A könyvtárak nyitva tartására jellemző, hogy kisebb heti óraszámokban állnak az olvasók rendelkezésére, és hétvégén általában zárva tartanak, bár vannak olyanok is, amelyek a vasárnapi mise vagy a református istentisztelet után nyitva tartanak, várják a könyvtárhasználókat.

Az egyházi könyvtárak tehát *régikönyves szakkönyvtárak és teológia és segédtudományai* témában *modern és történeti szakkönyvtárak*. Ennek a kettős definíciónak talán örülhetünk, hiszen úgy tűnhet, hogy valamelyest választ adtunk az előadás címében feltett kérdésre, de a valóság még ennél is árnyaltabb, mert az egyházi könyvtárak csoportja nem homogén. A magyarországi egyházi könyvtárakat csoportosíthatjuk egyrészt felekezetek szerint: katolikus, református, evangélikus, unitárius stb., másrészt a gyűjtemény nagysága, jellege, feladatai, valamint a könyvtárhasználók, szolgáltatások szerint. Így beszélhetünk országos hatókörű, egyházkerületi-gyűjteményi, egyházmegyei, szerzetesi, kicsi „gyülekezeti” könyvtárakról. De ez a csoportosítás is, egy-egy felekezeten belül is meglehetősen többféle könyvtártípust jelent, és bizonyos értelemben tükrözi az adott egyház felépítését és nagyságát. Más a katolikusok esetében egy főegyházmegyei – egyházmegyei, egy szerzetesi, ezen belül egy, a kommunista diktatúra alatt is működő műemlékkönyvtár, vagy egy 1950-től könyvraktári sorba kényszerült, illetve szinte

teljesen megsemmisült, csak a rendszerváltás után újjáéledő szerzetesi, egyházmegyei könyvtár. A protestánsok (reformátusok, evangélikusok) esetében más egy országos jelentőségű egyházkerületi gyűjtemény vagy egyetlen országos „szak” könyvtár és egy kis gyülekezeti könyvtár.

Az egyházi könyvtárak között külön csoportot alkotnak a felső- és középfokú egyházi oktatási intézmények könyvtárai. A felsőoktatási könyvtárak csoportján belül más egy „belső használatra” mindig is működött teológiai, szemináriumi könyvtár, és más egy, a rendszerváltás után indult felekezeti egyetem vagy főiskola könyvtára. Mivel a szakkönyvtárak tipizálásánál vannak, akik a felsőoktatási könyvtárakat külön csoportnak veszik, ha az egyházi könyvtárakról, mint szakkönyvtárakról beszélünk, az egyházi könyvtárak harmadik csoportját a muzeális szakkönyvtárak és teológiai szakkönyvtárak mellett a *felsőoktatási könyvtárak* alkotják. Az utóbbi évtizedekben a változás, fejlődés szükségessége leginkább itt, ezekben a könyvtárakban jelentkezett. A megváltozott és gyorsan változó informatikai, telematikai, technikai körülmények, a kultúra-, tudás- és oktatásközpontú fejlődése, az olvasói, kutatói igények változása, a magyar felsőoktatás átalakulása, rákényszerítette ezeket az egyházi könyvtárakat, hogy megkeresésük a helyüket a felsőoktatási könyvtárak között és megfogalmazzák „identitásukat.” A könyvtárlátogatók számának növekedése, az olvasói szokások megváltozása: a kurrens tartalmak gyors elérhetősége, az elektronikus tartalmak nagy tömegű megjelenése és használata, saját adatbázisok építése és részvétel külső adatbázis építésében, a szolgáltatások változtatásának szükségességét vonták maguk után.

Az eddig elmondottak alapján talán árnyaltuk a képet, de vagylagos választ nem tudunk adni a címben feltett kérdésre. Összegezve az eddig elmondottakat: Az egyházi könyvtárak magángyűjteményekből alakultak ki és a mai napig őriznek magánkönyvtári vonásokat. Az évszázadok során voltak olyan könyvtárak, melyek nyitottá, nyilvánossá váltak, aztán ismét bezárkóztak, vagy korlátozottan nyilvános tudományos könyvtárként működtek. Műemlékkönyvtár, múzeum jellegüket muzeális gyűjteményük adja, és bátran tarthatjuk régikönyves szakkönyvtárnak ezeket a tudományos-muzeális intézményeket. Sok egyházi könyvtár gyarapítja állományát főként teológia és segédtudományai témában, ezért modern szakkönyvtár-

nak is nevezhetjük őket. Amikor lehetőség nyílt rá, több könyvtár vállalta a nyilvános státuszt, ezzel bizonyos közgyűjteménységet, közfeladatokat, de ezek a könyvtárak alapvetően inkább szakkönyvtári jelleget mutatnak.

Arra a kérdésre tehát, hogy az egyházi könyvtárak szakkönyvtáraknak tekinthetők-e, bátran válaszolhatunk igennel, mert akár a muzeális, akár a modern vagy történeti teológiai jelzővel illetett szakkönyvtárakat, akár a felsőoktatási egyházi könyvtárakat nézzük, ezek a könyvtárak szakkönyvtári feladatokat végeznek. Hiszen az egyházi szakkönyvtárakban is speciális témában történik az állománygyarapítás-állományalakítás; a legkülönbözőbb dokumentumtípusokat gyűjtik; teljességre törekvően vagy az adott témának-tudománynak megfelelően csak bizonyos témákat; nemcsak forrásmunkákat, hanem a szakirodalomban való eligazodást segítő segédleteket is. Ami a feldolgozást-feltárást illeti: szakkatalógusokat, szakirodalmi adatbázisokat építenek, szakbibliográfiákat és tematikus bibliográfiákat készítenek, és tartalmi feltárást végeznek. Szolgáltatásaik között szerepel a témafigyelés, az irodalomkutató, a szaktájékoztató, biztosítják internetes és helyi adatbázisok elérhetőségét, segítik és tanítják ezek használatát.

Mivel az egyházi könyvtárak történelmi tradíciók alapján általában szorosan együttműködnek a helyi egyházi levéltárral és múzeummal is, illetve a fenntartó intézmény vagy szervezet reprezentánsai és a történetiségének képviselői és letéteményesei, az ismert szakkönyvtári feladatokon kívül egyéb szakfeladatokat is végeznek. Például kiállításokat rendeznek, és részt vesznek kiállításokon, bekapcsolódnak az adott egyházi intézmény-helyi vallási-turisztikai tevékenységébe: reprezentatív helyszín biztosításával rendezvények számára, speciális vezetéssel, szakmai csoportok fogadásával, rendhagyó könyvtári órákat tartva. Az egyházi könyvtárakban őrzött kulturális értékek egyik sajátos közkinccsé tétele, hogy az adott fenntartó intézmény brandjét, marketingjét erősítik. Több egyházi könyvtár vállalkozik kiadói tevékenységre, tudományos vagy ismeretterjesztő céllal a nagyközönség elé tárva kulturális kincseit.

Bátran állíthatjuk: az egyházi könyvtárakban szakkönyvtári munka folyik, ha nem is olyan fokban és mértékben, mint világi társaikban. De van-e két teljesen egyforma szakkönyvtár? Bizonyára nincs. És összehasonlítható-e két szakkönyvtár? Csak feltételesen.

Jegyzetek

- ¹ Magyarországon ilyen volt Szombathelyen Szily János püspök könyvtára, melyet 1791-től tett nyilvánossá a püspök úr, a szeminárium diákjai és tanárai számára, hogy „részesedjék mindenki annak hasznában és gyümölcseiben”. Példának hozhatjuk a szegedi Somogyi Könyvtárat is, melyet Somogyi Károly esztergomi kanonok ajándékozott Szeged városának. Ez az 1879-es nagy tiszai árvíz után 1880-ban történt, azzal a céllal, hogy segítse a város szellemi újjáépítését. Somogyi Károly a gyűjtemény feladatát így fogalmazta meg: „a nemzeties irányú közművelődést és tudományosságot az ország nagy terjedelmű déli vidékén terjeszteni”. Hogy ne csak „katolikus példát” hozzunk: a Miskolci Evangélikus Egyházközség tulajdonában lévő, ma Árvay Teőreök Sándor nevét viselő könyvtárat 1878-ban nyitotta meg az egyházközség nyilvános használatra. A gyűjtemény a II. világháborúig meghatározó szerepet töltött be a város életében – a 20. század elején ez a könyvtár volt Miskolc egyetlen közkönyvtára.
- ² Volt, ahol az egész gyűjtemény, máshol nagyobb gyűjteményrészek semmisültek meg. A könyvek egy része felmérés, számbavétel címén nagy gyűjtőraktárakon keresztül az OSZK Fölőpéldány-központjaiba került, ahonnan a nagy állami könyvtárak egészíthették ki gyűjteményüket. Sok könyvet értékesítettek külföldön és belföldön egyaránt. A muzeális teremkönyvtárral bíró könyvtárak közül Zirc, Gyöngyös állami műemlékkönyvtárként működött tovább, Pannonhalma és a Pálos Könyvtár, a Központi Szeminárium épületében, egyházi fenntartásban maradt. A tanárképző főiskola „háttérintézményeként” működött az egri Főegyházmegyei Könyvtár, turistalátványosságként a Kálcsai Főszékesegyházi Könyvtár.
- ³ *A Magyar Népköztársaság minisztertanácsának 2.042/13/1952. számú határozata a könyvtárügy fejlesztéséről* (Határozatok Tára. A Minisztertanács és a Népgazdasági Tanács határozatai I. évf. 13. szám. Budapest, 1952. május 4. – p. 99–100.) -- *A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956. évi. 5. számú törvényerejű rendelete a könyvtárügy szabályozásáról* (Magyar Közlöny 1956. 19. sz. 1956. március 9. – p. 101–102.) -- *A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1.018/1956. (III. 9.) számú határozata a könyvtárügyről szóló 1956. évi 5. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról.* (Magyar Közlöny 1956. 19. sz. 1956. március 9. – p. 102–106.) -- *A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelete a könyvtárakról* (Művelődési Közlöny 1976. 13. szám – p. 553–555.) -- *A Minisztertanács 17/1976. (VI. 7.) számú rendelete a könyvtárakról szóló 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról* (Művelődési Közlöny 1976. 13. szám. – p. 556–560.) -- *1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről* – forrás:
- (http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV) letöltve: 2014. március.
- ⁴ *A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelete a könyvtárakról* (Művelődési Közlöny 1976. 13. szám – p. 553–555.) - 9. §. (1-2.) „A nyilvános könyvtár a szolgáltatásait az állampolgárok és a jogi személyek számára – a Minisztertanács által meghatározott kivételekkel – korlátozás nélkül és közvetlenül, a korlátozottan nyilvános könyvtár pedig közvetlenül csak meghatározott körben biztosítja. Nyilvános könyvtárként csak a közkönyvtár működhet.” – 23. §. (1-3) „Az egyházi könyvtárak működését és annak feltételeit az ágazati miniszter figyelemmel kíséri, és a fenntartó szervvel egyetértésben előmozdítja azok tudományos célú hasznosítását. A jelentős tudományos, illetőleg muzeális értékű gyűjteménnyel rendelkező egyházi könyvtárak tudományos könyvtárrá minősíthetők. Az (1)-(2) bekezdés rendelkezései az egyéb jogi személyek (egyesületek stb.) által fenntartott, közkönyvtárnak nem minősülő könyvtárakra is megfelelően alkalmazhatók.”
- ⁵ *A Minisztertanács 17/1976. (VI. 7.) számú rendelete a könyvtárakról szóló 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról* (Művelődési Közlöny 1976. 13. szám. – p. 556–560.) - A Tvr. 23-24. §-ához 31. §. (1) „Az egyházi könyvtár tudományos könyvtárrá minősítéséről a kulturális miniszter – az Állami Egyházügyi Hivatal elnökével egyetértésben – határoz.”
- ⁶ *A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelete a könyvtárakról* (Művelődési Közlöny 1976. 13. szám – p. 553–555.) - 2. §. (1) „A törvényerejű rendelet hatálya a közkönyvtárakra terjed ki.” 2. §. (3) „A törvényerejű rendelet a közkönyvtáraknak nem minősülő, jogi személyek által fenntartott könyvtárakra (egyházi könyvtár, egyesületi könyvtár stb.) csak annyiban kell alkalmazni, amennyiben erről a törvényerejű rendelet kifejezetten rendelkezik.”
- ⁷ *A Minisztertanács 17/1976. (VI. 7.) számú rendelete a könyvtárakról szóló 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról* (Művelődési Közlöny 1976. 13. szám. – p. 556–560.) - A Tvr. 15. §-ához: 25. §. (2), (3) „A könyvtár állományában levő muzeális értékű könyvtári anyagokról – a külön jogszabályokban meghatározott feltételek szerint – az Országos Széchényi Könyvtárnak köteles bejelentést tenni. Az Országos Széchényi Könyvtár a muzeális értékű könyvtári anyagok védelméhez és kezeléséhez szakmai segítséget nyújt, azokról központi nyilvántartást vezet.” A Tvr. 23-24. §-ához 31. §. (2) „Azok az egyházi könyvtárak, amelyek a tudományos kutatómunka szempontjából jelentős állománnyal rendelkeznek, megállapodhatnak a könyvtári hálózatokkal, együttműködési körökkel és könyvtárakkal állományuknak kutatási célokra történő rendelkezésre bocsátásáról. A megállapodás kiterjedhet a könyvtári állomány rendszerezésében és feltárásiában való együttműködésre is. A megállapodáshoz

könyvtári hálózat, illetőleg együttműködési kör esetében a fenntartó jóváhagyása szükséges.”

⁸ 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 54. § (4) és 92. § (7).

⁹ 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 54. §. (1) A nyilvános könyvtár alapkövetelményei: a) mindenki által használható és megközelíthető, b) könyvtári szakembert alkalmaz, c) rendelkezik kizárólagosan könyvtári szolgáltatások céljaira alkalmas helyiséggel, d) rendszeresen, a felhasználók többsége számára megfelelő időpontban tart nyitva, e) helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek, f) statisztikai adatokat szolgáltat, g) ellátja az 55. § (1) bekezdésében felsorolt alapfeladatokat. (4) Az egyházak és más

könyvtár fenntartók az (1) bekezdésben foglaltak teljesítésével és az erről szóló nyilatkozat csatolásával kérhetik a minisztertől könyvtárak felvételét a nyilvános könyvtárak jegyzékébe. (forrás – letöltve: 2014. március:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV)

Beérkezett: 2016. III. 30-án.

Ásványi Ilona

a Pannonhalmi Főapátsági
Könyvtár helyettes igazgatója.
E-mail: ilona@osb.hu

Júliustól az elektronikus aláírást is elfogadják Magyarországon

Az elektronikus aláírás is érvényes, bizonyító erejű, és az unió egész területén elfogadott lesz a július elsején hatályba lépő új szabályozás szerint, így várhatóan szélesedik mind az elektronikus aláírást létrehozó technikai megoldások, mind az ezeket felhasználó szolgáltatók köre – hívta fel a figyelmet a *Deloitte Legal* jogi tanácsadó cég.

Emlékeztetnek arra, hogy az elektronikus aláírás szabályait júliustól egy uniós rendelet határozza meg Magyarországon, amely az egész EU területére kiterjedően szabályozza az elektronikus tranzakciókat. *Szarvas Júlia*, a *Deloitte Legal* szenior ügyvédje elmondta: a rendelet alapvető újdonsága az egyenértékűség elve, azaz az elektronikus aláírás joghatása és bizonyítékként való elfogadhatósága nem tagadható meg kizárólag amiatt, hogy az elektronikus formátumú. Másrészt valamennyi tagállam köteles elismerni a más tagállamokban kibocsátott minősített tanúsítványon alapuló minősített elektronikus aláírást – tette hozzá.

Az új rendelkezés megteremti a biometrikus aláírás hitelességét is a magyar jogban, mivel a teljes bizonyító erejű magánokiratok körébe bekerül egy új elektronikus dokumentumfajta. A gyakorlatban az új rendelkezésnek megfelelő aláírás során az ügyfelek számára egy elektronikus eszközre („aláíró pad”) telepített szoftver jeleníti meg a szolgáltató rendszerében keletkezett dokumentumokat, amelyet ezen az eszközön az ügyfelek áttekinthetnek, majd ugyanezen az eszközön elektronikusan rögzített aláírással szignálhatnak - áll a közleményben.

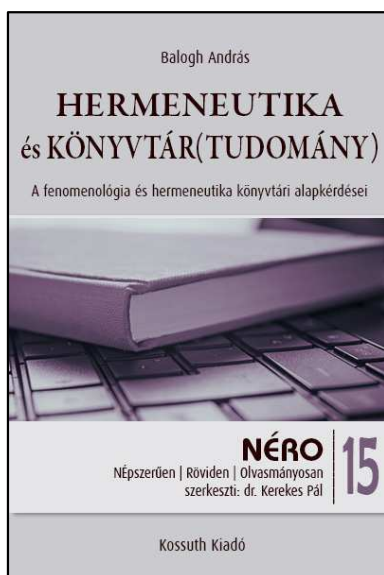
Az ilyen aláírás során az aláíró sajátkezü aláírásának biometrikai információival (sebesség, nyomóerő) együtt tárolják az elektronikus dokumentumot, így lehetőség nyílik arra, hogy egy adott személynek előzetesen kiadott tanúsítvány és kulcs („aláíró kártya”) nélkül is lehessen olyan elektronikus dokumentumot létrehozni, amelyet harmadik személyek, bíróságok és hatóságok bizonyító erejű okiratként elfogadni kötelesek – írják a szakértők. A gyakorlatban már számos esetben lehet találkozni az elektronikus aláírással ezzel a formájával, például csomagküldő szolgáltatók vagy telekommunikációs cégek esetében – jegyezte meg a *Deloitte Legal* szenior ügyvédje a közleményben.

/Forrás: <https://sg.hu/cikkek/118851/juliuistol-az-elektronikus-alairast-is-elfogadjak-magyarorszagon/>

(Válogatta: B. Bné)

Hermeneutika és könyvtár(tudomány)

Balogh András
Hermeneutika és könyvtár(tudomány).
A fenomenológia és hermeneutika könyvtári alapkérdései
Budapest, Kossuth Kiadó, 2016.
(NÉRO [sorozat] 15.)
ISBN 9789630985246

A Kossuth Könyvkiadó 2014 tavaszán indította útjára NÉRO sorozatát. (A NÉRO mozaikszó rövidítés, feloldása: **N**épszerűen, **R**öviden, **O**lvasmányosan.) A vélhetően csak elektronikus változatban megjelenő sorozatot *Kerekes Pál* szerkeszti, s két év alatt jelentős mennyiségben jelentek meg a kötetek, hiszen Balogh András könyve immár a 15. a sorban.

Bár a sorozatban voltak ettől eltérő tematikájú opusok is (pl. meglepetésre, de nagyon helyesen *Gyulai Pál* 1887-es tanulmánya, a *Művészet és erkölcs*), mégis elmondható, hogy zömmel olyan kötetek jelentek meg a szériába, amelyek a könyv, könyvkiadás, az elektronikus könyv és persze a könyvtár kontextusában értelmeződnek. Ezért egy olyan kötet megjelenése, amelyik mindezen témák

egyik alap gondolatával, a könyvtár fogalmilag-filozófiaiilag is értelmezhető meghatározásával foglalkozik, azt hiszem abszolúte helyénvaló.

Balogh András illetően érdeklődése nem meglepő a hazai szakfolyóiratokat ismerők szemében, hiszen találkozhattak a szerző elméleti igényű és meglehetősen absztrakt könyvtártudományi dolgozataival. (A könyvnek a tanulmányhoz fűződő – az e-könyvben üresen maradt – jegyzete valószínűleg azt fedné fel, hogy a kiadvány pontosan milyen viszonyban van ezekkel a korábbi írásokkal.)

A szerző könyvéről azt mondja, hogy értelmezésében „*a destrukció és a dekonstrukció fogalmának együttes, összevont használatával a könyvtárfogalom hermeneutikai és 'hermeneutikán túli', 'posztmodern' konstitúcióira*” utal. Az alcím által ígért „két tézis” pedig a *Modern és posztmodern „könyvtár-filozófiák”* áttekintése és a *Könyvtár, információs fenomén, virtuális valóság* című rész. A gondolat kísérlet és interpretáció kiindulópontja pedig az, hogy a könyvtárak társadalmi–technológiai fejlődésének következtében megváltozott ontológiai státusáról, állapotáról, jelentéséről szóló diskurzusban véleményét formálja.

Való igaz, mondhatnánk, talán a könyvtár története során nem is történt még olyan méretű és lényegi változás a „fogalma” körül, mint éppen napjainkban. Hiszen a technikai és technológiai változások közt teljesen megújultak a feltételek. A számítógépes hálózat pusztán léte és digitalizálás lehetőségei átvárták szakmánk teljes paradigmarendszerét. Csak egy mozzanatot emelnék ki most: eddig a ténylegesen meglévő, példányokkal-gyűjteményekkel leírható, hosszú idő alatt összegyűjtött „kincs” valahol való elérhetősége és a hozzá közvetlenül kapott interpretáció és támogatás volt a lényeg, most mindez (elvileg) bárhol és bármikor elérhető, tetszőleges kontextusba helyezhető, a sok száz éves keretből kiemelhető, sallangmentesen információnak tekinthető.

A könyvtáraknak a számukra teljesen megváltozott világban új feltételek és kihívások közt kell megfelelniük a felhasználói elvárásoknak, s a hagyományos eszközrendszerrel még jó darabig együtt kell működtetni egy teljesen újjal, egy zömmel virtuálissal. Ez utóbbi arra is figyelmeztet, hogy a könyvtár éppen most „kettős identitással” bír, mivel egy konzervatív meghatározás ugyanúgy érvényes rá nézve, mint egy a fenti gondolatból következő, tökéletesen új interpretáció. Ezért aztán alapkérdés, hogy a hermeneutikai megközelítés e kettőt külön vizsgálja-e összefüggéseiben, vagy magát a jelenséget, az együttélést, a változást és következményeit ragadja-e meg inkább? Magam ezzel a várakozással vettem kezembe a könyvet.

Az első, amit rögtön megtapasztaltam, hogy nem a könyvtár és a könyvtár fogalmának átértékelődésére, a korszakváltásra stb. kíváncsi átlagos olvasónak íródott, sőt nem is könyvtárosoknak. Ezt azért lehet ilyen kategorikusan megállapítani, mert olyan extrémén tömény posztmodern, dekonstrukcionista, hermeneutikai és fenomenológiai nyelvezetet használ, aminek ismerete nélkül a dolgozat értelmezhetetlen. Természetesen ismert és bizonyos körökben el is fogadott, hogy a filozófiai gondolkodás egyes korszakai és irányzatai egy-egy sajátos nyelvet/nyelvhasználatot rendelnek a gondolatok mellé. Nem ritkán éppen ez adja a gondolkodás sajátosságát, vagy úgy is mondhatnánk: sokszor ez lép a gondolkodás sajátossága helyére. Balogh András könyvét olvasva óhatatlanul eszünkbe jut, hogy filozófusként, aki éppen könyvtárban dolgozik, nem pusztán a könyvtár vált-e alkalmas tereppé, vagy egyenesen ürüggyé számára ahhoz, hogy felvonultassa a maga eszköztárát, bemutassa az általa elsajátított terminológiát, számot adjon ez irányú vértettségéről. Mert például hiába tűnik érdekesnek egy tárgyalt gondolat, ha azt a nyelvezet, szakterminológia totalitása elzárja az olvasótól. Balogh ezt írja egy helyen: „A modern könyvtár a kultúrának a történeti teleológiát megalapozó meta-narratívák, nagy történeti elbeszélések eszközeként interpretált intézménye. A modern könyvtár tehát a történeti metanarratíva hierarchikus fogalmi (nyelvi) rendszerére épül. A nyomtatott könyv és a nyomtatott könyveket tartalmazó modern (köz)könyvtár maga (volt) a kinyilatkoztatott történeti totalitás szelleme, a szubjektum-

objektum totális egysége, az abszolút szellem öneszmélésének par excellence színhelye, színtere, a szubjektum „Odüsszeiájának” végállomása...” (Ez egy átlagosnak számító bekezdés és nem kivétel!) Ha türelmesen kihámozzuk, – az eredeti jelentéssel szólva – „dekonstruáljuk” a gondolatot, akkor az persze értelmes és a diskurzus szempontjából föltétlen felvethető. De miért kell ezt ehhez ilyen mértékben egy viszonylag ismeretlen és művien bonyolított fogalmi és nyelvi 'rendszer' rabjává tenni?

Az olvasónak az is problémát okoz, hogy a szerző sokszor nem a könyvtárról ír, illetve gyűjti össze a filozófiai interpretációkat vagy azok morzsáit, hanem inkább magáról a könyvről. A változások fényében ez az „objektum” is rengeteget változott, de más ütemben, mint az intézményi fogalom. Ráadásul az alapul vett gondolatok, citált szerzők igen jelentős része az említett *paradigmaváltásnak* még csak közelében sem lehetett (egyszerű kronológiai okokból), így arról semmi érvényeset nem is mondhattak. A de(kon)strukció posztmodern könyvtári aspektusai, interpretációi így valójában nem a mára, hanem a tegnapi vonatkoznak inkább. Ez megtehető lenne, lett volna a múltban szinte bármikor, de nem most, amikor mindez éppen alapjaiban rendül(t) meg és változik át. A szerző – a hálózaton amúgy fellelhető – „Könyvtár” című szép versében úgy fogalmaz, s éppen tárgyunkról, a könyvtárról (könyvről?), hogy „Múltam csarnokába bekerültél, ott ragyogsz egy polcon. Igaz, ezt csak én láthatom, csak az én titkom...” Sajnos így igaz, még akkor is, ha nyilván nem saját könyvére vonatkoznak az idézett szavak.

A mű maga, nyilvánvalóan sok értékes gondolatával és interpretációk sorának összegyűjtésével, elvégez egyfajta filozófiai értelmező munkát ezen a területen, de a speciális fogalmi apparátus előzetes ismeretét oly mértékben megköveteli, hogy akár még az a tény is rejtve maradhat az olvasónak, hogy valójában nem a jelen, s főleg nem a jövő könyvtáráról szól most ez a narratíva.

Kokas Károly

(főigazgató-helyettes
Szegedi Tudományegyetem
Klebsberg Könyvtár)

Hogyan bulizzunk úgy, mintha még 1999 lenne? Emuláció mindenkinek

Bevezetés

A régi médiafájlok és programok modern számítógépeken való megjelenítéséről, futtatásáról már sokan és sokat írtak, de még mindig nagyon kevés példa van arra, hogy közgyűjtemények emulációval hozzáférhetővé tettek volna technológiailag elavult digitális anyagokat a kutatók vagy a nagyközönség számára. Ebben a cikkben négy szerző négy olyan esetet mutat be, melyekből hasznos tanulságokat vonhatnak le más intézmények szakemberei is, akik a hagyatékokban talált digitális adathordozók tartalmát szeretnék újraéleszteni.

Floppy lemezeket és CD-ket egy ezek olvasására képes eszközzel és egy lemezképfájl írására alkalmas szoftverrel lehet átmenteni más adattárolókra. Ezt az *image* (pl. *.iso* vagy *.img* végződésű) állományt azután egy virtuális lemezmeghajtón, vagyis egy szimulált *drive-on* keresztül látják a mai operációs rendszerek. A „digitális nyomozók” munkája azonban sokszor még csak ekkor kezdődik. Ha ugyanis rákattintunk egy kellően régi fájl nevére a lemásolt lemezen, akkor nagy valószínűséggel valamilyen kompatibilitási hibába ütközünk, sőt rosszabb esetben az operációs rendszerünknek fogalma sincs, hogy mit kezdjen vele.

A szakemberek az emulációt vagy a migrációt javasolják ilyenkor, vagyis vagy utánozni kell azt a korábbi számítógépes környezetet, amelyben az adott fájl született, vagy át kell konvertálni annak tartalmát egy ma is értelmezhető formátumra. Ez a két módszer sokáig mint egymással versenyző – bár nagyrészt még csak elméleti – lehetőség szerepelt a hosszú távú megőrzéssel foglalkozó szakirodalomban, és inkább a migrációt tartották működőképes stratégiának. Egészen a 2010-es évekig nem volt széles körben ismertté vált példa digitálisan született művek emulációval megoldott szolgáltatására. Az első nagyobb publicitást kapott eset az *Emory University* kézirat- és levéltárához fűződik, ahol *Salman Rushdie* író személyes iratanyagát gondozzák, köztük számítógépes fájlakat is. Azóta már néhány további sikeres történetről is megjelentek beszámolók, de azt is meg kell jegyezni, hogy ezekhez a sikerekhez jól képzett archiváló és informatikai szakemberekből álló munkacsoportok hosszú és fáradságos munkájára volt szükség.

Mivel egyre több helyen egyre nagyobb és sürgetőbb feladat a *born-digital* anyagok kezelése, a megőrzéssel foglalkozó intézmények most már komolyan elkezdtek foglalkozni az emuláció kérdésével, vagyis hogy hogyan is lehetne komplex médiaállományokat (pl. számítógépes műalkotásokat, videojátékokat, interaktív oktatóanyagokat) megjeleníteni a mostani digitális eszközökkel. Az alábbiakban négy ilyen esetet ismerhetünk meg.

Esettanulmányok

2012-ben, amikor a *Cornell University* könyvtára pályázatot írt ki egy, a digitális műalkotások megőrzésére és hozzáférhetővé tételére alkalmas keretrendszer (angol rövidítéssel: PAFDAO) megtervezésére, akkor az emulációt kizárták a szóba jöhető megoldások közül. Egy évvel később azonban – a *Rhizome* nevű, kortárs digitális művészetet foglalkozó szervezet sikeres Macintosh emulációs kísérleteinek hatására – a PAFDAO tanácsadó testülete már maga javasolta a projekten dolgozó munkatársnak, hogy fontolja meg ezt az alternatívát is és fordítson le egy emulátort a forráskódból.

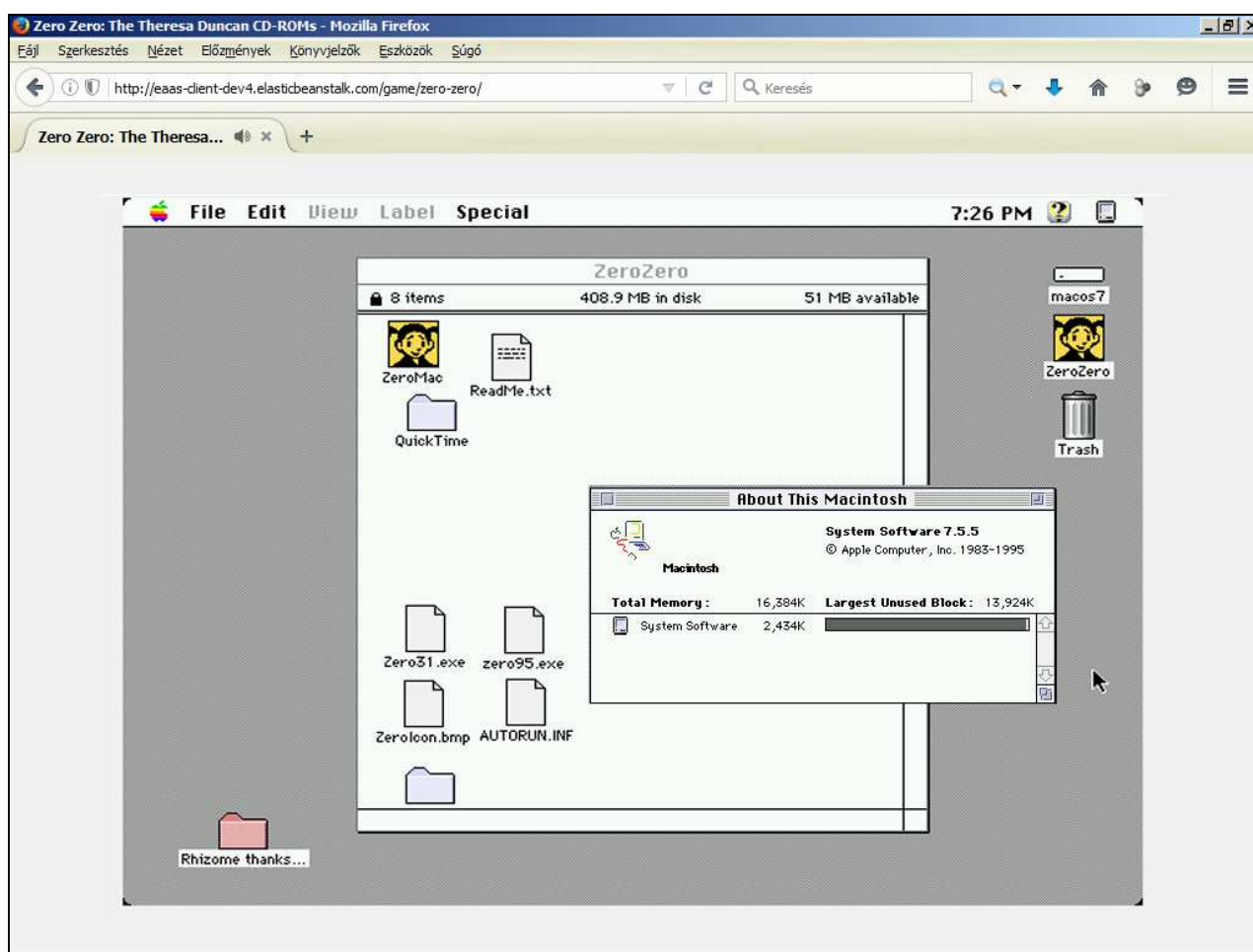
A *New York Public Library* 2011-ben kapta meg a tudatmódosító szerekkel kapcsolatos munkássága miatt elhíresült pszichológus, filozófus és író, *Timothy Leary* hagyatékát, köztük több mint 350 adathordozót. Amikor ezeket is átnézték, kiderült, hogy kb. 50 floppy lemezen fejlesztési stádiumban levő számítógépes játékok vannak, melyeken Leary is dolgozott a nyolcvanas és kilencvenes években. A fájlok azonosításához a *Forensic ToolKit* rendszert is kipróbálták, amit törvényszéki szakértők használnak adattárolók tartalmának felderítéséhez. De még ez sem boldogult egyes Amiga és Apple lemezek fájlrendszerével és a programokat pedig egyáltalán nem tudta futtatni. Végül is három ember több havi munkája és háromféle emulátor beüzemelése kellett ahhoz, hogy megnézhetők legyenek a játékok és a hozzájuk készült grafikák.

2015 őszén a *New York University* digitális anyagok gondozásával foglalkozó munkatársát azzal bízták meg, hogy vizsgálja meg a 2007-ben rejtélyes körülmények közt meghalt festő és digitális képzőművész, *Jeremy Blake* 1990-es évekből

származó számítógépes hagyatékát. A feladatkiírás csak a lehetséges megoldások felvázolására terjedt ki, de a munkatárs, felbátorodva más intézmények eredményes próbálkozásain, egy digitális objektumok archiválásával foglalkozó kollégával együtt mintegy másfél hónap alatt beüzemelt egy emulációs rendszert, amely már alkalmas volt a Blake által alkotott művek megjelenítésére.

2015-ös sikersztori a már említett Rhizome-féle online emuláció is. A német bwFLA (Baden-Württemberg Functional Long-Term Archiving and Access) projekttel együttműködve sikerült az egész világ számára egy felhőalapú megoldással

elérhetővé tenniük Blake élettársának, a szintén feltehetően öngyilkosságot elkövetett *Theresa Duncannak* három művészi videojátékát. A kilencvenes évek második felében CD-ROM-on megjelent alkotások távoli Google szervereken emulált virtuális Macintosh gépeken futnak és bármely weboldalba beágyazhatók (1. és 2. ábra). Ezzel az „Emulation as a Service” (EaaS) megoldással jól kezelhető a változó erőforrásigény. Amikor a közösségi médiában elterjedt a játékok elérhetőségének híre, a Rhizome 750 virtuális gépet igényelt a hatalmas érdeklődés miatt. Ennek lecsengése után 16-ra, majd jelenleg 4-re csökkentették a szükséges CPU-k számát.

1. ábra 1995-ös Macintosh System 7.5.5 webböngészővel elérhető online emulációja

2. ábra Theresa Duncan 1997-es CD-ROM alkotása a felhőben futó Mac emulátorban

Emuláció lépésről lépésre

Bár nincsenek egyszerű és minden helyzetre alkalmas megoldások, de néhány általános tanács és ügyes trükk már leszűrhető az eddigi próbálkozásokból, amelyek hasznosak lehetnek, ha idejétmúlt számítógépes állományokba szeretnénk életet lehelni.

Az első lépés annak kiderítése, hogy milyen környezetben született az adott digitális állomány. A fájlok ugyanis nem önmagukban álló dolgok, hanem hardver- és szoftverfüggőségek bonyolult hálózata tartozik hozzájuk. Minél többet sikerül kideríteni a szükséges rendszerkövetelményekből, annál könnyebb kiválasztani a megfelelő emulációs megoldást. Szerencsés esetben az adathordozón – mint például a PAFDAO-projektben a tesztelésre használt közel száz CD-ROM tokján – annak idején részletesen feltüntették, hogy mi szükséges a használathoz. Ha nincsenek ilyen adatok, akkor például a fájlok dátuma lehet az egyik támpont a

korabeli operációs rendszer beazonosításához. (A Wikipédiában van erre egy kiváló összeállítás „Timeline of operating systems” címmel.) Az adathordozón levő fájlrendszer típusa is segít a nyomozásban. Linuxra létezik egy levéltárosoknak és könyvtárosoknak fejlesztett, BitCurator nevű, nyílt forrású szoftvercsomag, melynek *disktype* parancsával beazonosítható egy lemezkép fájlrendszere (pl. a HFS és HFS+ típus Apple, az NTFS pedig Microsoft rendszert jelent). Hasonló célra használhatók még az FTK Imager vagy az IsoBuster digitális nyomrögzítő és -felderítő segédprogramok is. Timothy Leary mágneslemezeinek feltérképezéséhez még egy Kryoflux nevű eszközt is bevetettek, amely a mágneses fluxus változásait mérve próbálgatással deríti fel a lemez szektorainak formátumát.

Ha nem egy teljes adathordozóról készült lemezképpel, hanem egyedi fájlokkal van dolgunk, akkor például a Unix/Linux rendszerek *file* parancsa nagyon hasznos tud lenni, mert nemcsak azokat típusát, hanem egyéb jellemzőiket is kilistázza (képek-

nél például a méret- és színinformációkat). Ha mondjuk egy futtatható állományról ezt állapítja meg: „MS-DOS executable, NE for MS Windows 3.x.”, akkor ebből egyértelmű, hogy PC-s környezetet és egy korai Windowst kell szimulálni a használatához. De sima adatfájlokról is sok minden kiderülhet. Például ha az azonosítás eredménye: „Rich Text Format data, version 1, Apple Macintosh”, akkor ez egy olyan szöveges dokumentum, amely egy régi Macintosh gépen íródott. Hasonló célra alkalmas a brit *Nemzeti Levéltár* által kifejlesztett szabad szoftver is, a DROID (Digital Record Object IDentification).

Sajnos nem mindig elégséges az ezekkel a programokkal kinyerhető információ, ezért néha bonyolultabb megoldásokhoz kell fordulni. A Jeremy Blake-hagyatékban talált képek esetében csak úgy lehetett megállapítani a készítésükhöz használt Adobe Photoshop pontos verziószámát, hogy a bináris fájlokat egy hexadecimális editorral megnézve megkeresték bennük azokat a „varázsszámokat”, vagyis bájtokat, amelyek a Photoshop egyes változataira jellemzők voltak.

Ha sikerült meghatározni a szükséges számítógépes környezetet, a következő lépés az emulátor kiválasztása. (A választásban szintén a Wikipédia egyik szócikke, a „List of computer system emulators” segít.) A cikk szerzői ezeket az emulátorokat használták a projektjeikben: Basilisk II, SheepShaver, QEMU, DOSBox és WinUAE. Az első kettő különböző Macintosh gépeket tud szimulálni, az utolsó kettő DOS, illetve Commodore Amiga programok futtatására alkalmas. A QEMU pedig többféle platformot is képes virtuális gépként működtetni, de szükség van hozzá az illető operációs rendszer telepítőprogramjára is. A különböző emulátorok beüzemelése a pofonegyszerűtől a dühítően bonyolultig széles skálán mozog. A DOSBox a legkönnyebb eset: telepítés után van egy DOS környezetünk és egy konfigurációs fájlban meg kell adnunk, hogy melyik alkönyvtár legyen a C: meghajtó. A QEMU is egyszerűen telepíthető, de egy kicsit többet kell bajlódni vele, mire rendszeren el tud indítani mondjuk egy régi Windowst. A Mac-emulátorokból is vannak előre lefordított, telepíthető verziók, de a tapasztalat azt mutatja, hogy a forrásprogramot az adott rendszeren újrafordítva stabilabb emulátort lehet készíteni, amely ritkábban omlik össze. Macintosh és Amiga gépek szimulálásához az emulátorokon és az operációs rendszerek installáló lemezén vagy lemezképmásolatán kívül még az eredeti gépek

ROM-jába égetett *firmware*-re is szükség van (szerencsére már ezek is letölthetőek fájlként).

Az sem mindegy, hogy az emulátorokat milyen mai környezetben futtatjuk. A Blake-féle számítógépes grafikáknál például elég sok kísérletezés után sikerült csak ráhibázni a megfelelő lemezképfájlformátumra, kideríteni az eredeti Mac operációs rendszer verzióját, találni egy régebbi laptop gépet és egy olyan Ubuntu rendszert tenni rá, amelyiken végre úgy futott az emulátor és benne a Photoshop, hogy hibátlanul jelentek meg a PSD képfájlok.

Szerencsére vannak már olyan alternatívák, amelyekkel mindezek a telepítgetések és beállítási próbálkozások leegyszerűsíthetők és hamarabb jutunk el egy működőképes emulációhoz. 2015 októberében a bwFLA letölthetővé tette az általa fejlesztett emulátor felhőszolgáltatást előre konfigurált, ún. *Docker* konténerekbe csomagolt változatban, így lehetővé vált bármely intézmény számára, hogy saját szerverén működtessen egy olyan keretrendszert, amelyben csak ki kell választani egy menüből a használni kívánt emulátort és operációs rendszert, sőt akár az is megoldható, hogy egy USB tárolót bedugva egy gépbe, arról egy előre beállított emulált környezet töltődjön be.

Ha van végre egy jól működő virtuális gépünk, a következő probléma a vezérlés. A felhasználói felületek ugyanis sokat változtak az évtizedek alatt. Ki tudja ma már, hogy milyen parancsok voltak a DOS-ban? Feladata-e a könyvtárosnak vagy az archívum kezelőjének megtanítani a kutatókat az emulált környezetek használatára? További érdekes problémák merülnek fel akkor, ha egy eredetileg billentyűzettel vezérelhető programot egérrel irányítunk, vagy amikor egy számítógépes játék túl gyorsan fut, mert sokkal lassabb gépre tervezték, vagy ha egy tompa és vöröses árnyalatú CRT monitoron rajzolt grafikát egy ragyogó fényű, kékbe hajló mai LCD képernyőn nézünk meg. Az eddigi tapasztalatok szerint ritka az olyan kutató, aki a korhű megjelenítést és használatot fontosabbnak tartja a modern gépek sebességénél, stabilitásánál és ismerős felhasználói felületénél. A legtöbben a könnyű hozzáférést preferálják, és nem szívesen bajlódnak a hitelesebb, de nehezkesebb emulált környezetekkel.

Amikor az emuláció nem helyben, hanem egy távoli szerveren fut, akkor a stabilitás és sebesség még inkább kritikus kérdés lesz. Hiszen interaktív alkalmazásoknál azonnal reagálnia kell a programnak a felhasználó egérmozdulataira vagy bil-

lentyűparancsaira, minden lassulás vagy akadozás lerontja az élményt. A felhőszolgáltatásként emulált Theresa Duncan CD-ROM játékok szerencsére eleve lassú böngészésre, felfedezésre voltak szánva, de még ezeknél is optimalizálni kellett az adatforgalmat, tömöríteni a *stream* formában átküldött hangot és képet. Gyors tempójú akciójátékok online szolgáltatása feltehetően még nagyobb kihívást jelentene, hiszen annak idején nem erre tervezték őket. Mindenesetre az EaaS egy jó irány, jelentősen csökkenti a helyben szükséges szakértelmet és informatikai munkát. Ha sokféle, rugal-

masan beállítható emulációs szolgáltatás lesz elérhető a felhőben, akkor újra megismerhetőkké és élvezhetőkké válhatnak „letűnt korok” jelenleg hozzáférhetetlen digitális emlékei.

/DIETRICH, Dianne – KIM, Julia – MCKEEHAN, Morgan – RHONEMUS, Alison: *How to Party Like it's 1999: Emulation for Everyone.* = *The Code4Lib Journal*, 32. sz., 2016-04-25
<http://journal.code4lib.org/articles/11386/>

(Drótos László)

Snowden: az adatvédelem önvédelem

Videokapcsolat segítségével *Edward Snowden* is jelen volt a *re:publica* nevű berlini konferencián.

Az eredetileg 400 emberre tervezett előadásra 600-an tódultak be, mely eredetileg egy beszélgetés lett volna közte és egy oxfordi internetes intézet igazgatója, *Luciano Floridi* között, de valós eszmecsere helyett részéről inkább csak kinyilatkoztatások hangzottak el. A PRISM-ügyet 2013 júniusában kirobbantó Snowden szerint a magánszféra jelenti minden más alapvető jog és a szabadság alapját. Az adatvédelem egyúttal önvédelem és az individuális személyiség védelme is. Snowden úgy vélte, hogy a véleményszabadság nem jelent sokat, ha valakinek nincs elég tere arra, hogy háborítatlanul gondolkodhasson különböző dolgokon, de ugyanez igaz a vallás- és a sajtószabadság esetében is.

Az aktivista nem hiszi, hogy az embereknek mindegy lenne, hogy mi történik az adataikkal. Akinek nincs mit titkolnia, annak nagy valószínűséggel nincs is mit mondania. Amennyiben a magánszférájukat most nem védik meg a felhasználók, akkor az nagy valószínűséggel örökre elveszik a társadalom számára, az alapvető jogok ugyanis nem csupán individuális, hanem kollektív lehetőségeket is nyitnak az emberek előtt. Snowden hangsúlyozta továbbá, hogy a távközlés és az internet kétélű kard, mert egyrészt lehetővé teszi a távolságok áthidalását és összeköti az emberi szíveket, ezáltal érdekközösségek alakulhatnak ki, de ez csak az érem egyik oldala. Figyelmeztetése szerint az emberek közötti kapcsolat pusztán a kommunikáció ténye alapján, metaadatainak segítségével feltérképezhető.

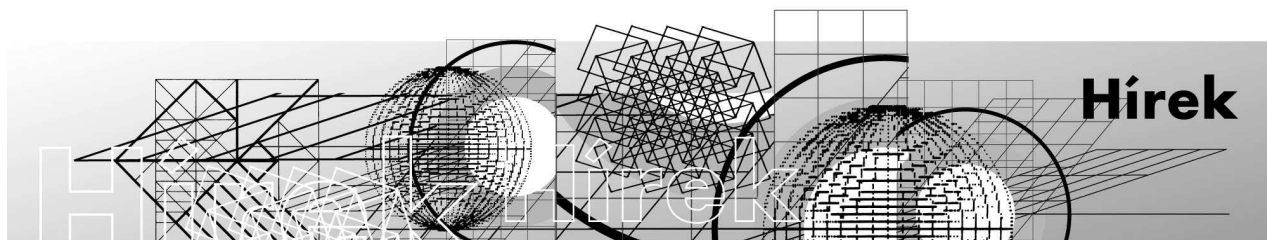
A sokak által egyértelműen orosz ügynöknek tartott egykori elemző azt mondta, hogy szívesen hazatérne az Amerikai Egyesült Államokba, ha ott biztosítanák neki a tisztességes tárgyalást. Nem Oroszországban akart elsősorban menedéket kérni, de a 21 más államba elküldött menedékkérelmei közül eddig egyet sem fogadtak be. Jelenlegi legjobb reménye Izland, ahol a miniszterelnök belebukott a panamai offshore számláiba, és ezzel együtt megerősödött a Snowdent erősen támogató helyi kalózpárt.

A megfigyelések legnagyobb veszélyének a hatalomkoncentrációt tartja, hiszen mindössze az NSA és brit partnere, a GCHQ néhány alkalmazottja elég emberek tönkretételéhez. Egy kérdésre, miszerint a cégektől vagy a kormányoktól kell-e jobban félnünk, azt válaszolta, hogy ugyan előbbieket visszaélései sokkal gyakoribbak, de utóbbiaké súlyosabbak, hiszen adott esetben akár rakétákkal is érvényt szerezhetnek az akarataiknak. Snowden végül leszögezte, hogy nagyon fontos az átláthatóság, hogy demokratikus módon ellenőrizni lehessen az állami szerveket.

A kiszivárogtatások óta sok víz lefolyt a Dunán, de egyik kormányzat sem fogta vissza önkéntesen megfigyelőkapacitását, és a jogrendszer is támogatja azt. Az átlagemberek máig nem tudják mire figyeljenek, hogyan védjék meg magukat. A tömeges megfigyelésekről szóló vita elsősorban politikai kérdés, nem pedig technikai. Ugyan a felhasználóik bizalmának elvesztésétől tartó vállalatok egyre-másra lépnek fel aktívan a kormányok ellen – lásd például az Apple telefonfeltörést megtagadó reakcióját vagy a csevegőprogramok gyors titkosítását - de ennek az egész kérdésnek nem szabadna egy kormányzatokkal szembeni macska-egér játéknak lennie, ilyenformán nem is lehet informatikai megoldásokkal reagálni rá.

/Forrás: <https://sg.hu/cikkek/118893/snowden-az-adatvedelem-onvedelem/>

(Válogatta B. Bné)

Tájékoztató az NKA Közgyűjtemények Kollégiuma folyóirat-pályázatáról

Név	Hely	Pályázat leírása	Megítelt összeg
Laptámogatásra			
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Budapest	A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás könyvtári szakfolyóirat 2016. évi 11 lapszámának megjelentetésére.	1 500 000 Ft
Kultúra 2008 Művészeti Szolgáltató Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság	Budapest	A Múzeumcafé folyóirat 2016. évi 5 lapszámának megjelentetésére.	1 000 000 Ft
Magyar Levéltárosok Egyesülete	Budapest	A Levéltári Szemle folyóirat 2016. évi 4 lapszámának megjelentetésére.	1 850 000 Ft
Oktatókutató és Fejlesztő Intézet	Budapest	A Könyv és Nevelés folyóirat 2016. évi 4 lapszámának megjelentetésére.	1 000 000 Ft
Országos Széchényi Könyvtár	Budapest	A Könyv, Könyvtár, Könyvtáros folyóirat 2016. évi 12 lapszámának megjelentetésére.	1 000 000 Ft
Országos Széchényi Könyvtár	Budapest	A Könyvtári Figyelő 2016. évi 4 lapszámának megjelentetésére.	1 500 000 Ft
Sárospataki Református Kollégium	Sárospatak	Az Egyháztörténeti Szemle 2016. évi (XVII. évfolyamának) 4 lapszámának megjelentetésére.	525 000 Ft
Internetes folyóiratokra			
Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára	Budapest	A Betekintő internetes folyóirat 2016. évi megjelentetésre.	600 000 Ft
Budapest Főváros Levéltára	Budapest	A Magyar Levéltári Portál internetes folyóirat 2016. évi megjelentetésére.	850 000 Ft
Informatikai és Könyvtári Szövetség	Budapest	A Könyvtári Levelező/Lap internetes folyóirat 2016. évi megjelentetésére.	400 000 Ft
Kultúra Az Interneten Alapítvány	Budapest	A museum.hu internetes folyóirat 2016. évi megjelentetésére.	1 200 000 Ft
Pulszky Társaság A Magyar Múzeumi Egyesület	Budapest	A Magyar Múzeumok internetes folyóirat 2016. évi megjelentetésére.	3 625 000 Ft

Bírálati ülés dátuma: 2016. április 11.
Megjelenés dátuma: 2016. május 2.

/Forrás: <http://nka.hu/>

Hőkamerával keresik a vízjeleket

„A vízjelek rendkívül fontosak a kéziratokkal foglalkozó kutatók számára, hiszen ezek segítenek meghatározni a dokumentumok korát és keletkezési helyét.”

Egy eredeti, 1828-ból származó Schubert-kottán német tudósok új módszerrel keresik a vízjelet. Látható fény helyett infravörös tartományban dolgoznak, így a tinta vagy a papír elszíneződése nem jelent problémát. A hőkamera megmutatja, hol van a vízjel, ugyanis ott vékonyabb a papír.

– Amint a kottalapot a meleg felületre helyezem, láthatóvá válik a vízjel. Ekkor egy néhány másodperces felvételt készítek róla, amit átküldök a számítógépre. Megkeresem a legtisztább, a legkontrasztosabb képet, amelyen nem látszik a tinta. Alapvetően ez a lényeg – magyarázza *Hagen Immel*, a *Berlini Állami Könyvtár* kutatója.

Az európai papírműhelyek a 20. század elejéig alkalmazták a vízjelet termékeik megjelölésére. A papír régen komoly értéket képviselt, a vízjel volt tulajdonképpen a cég logója. A felvételeket egy óriási adatbázisban tárolják.

– A vízjelek rendkívül fontosak a kéziratokkal foglalkozó kutatók számára, hiszen ezek segítenek meghatározni a dokumentumok korát és keletkezési helyét. A vízjel jelentősen megkönnyíti a munkánkat – mondja *Martina Rebmann*, a *Berlini Állami Könyvtár* zenei részlegének vezetője.

Az új technológia a *Fraunhofer Intézet* és a *Braunschweigi Egyetem* közös fejlesztése. A *Berlini Állami Könyvtár*ban őrzött 68 ezer kotta többségét még nem dolgozták fel.

A hőkamera a művészeti alkotásokon, nyomaton, rajzokon található vízjelek vizsgálatára is alkalmazható.

Az eljárás azonban egyelőre igen költséges. A *Berlini Állami Könyvtár* rendszere több mint 100 ezer euróba kerül. A következő lépés az, hogy a rendszert olcsóbbá és egyúttal a kisebb intézmények számára is elérhetővé tegyék.

/Forrás: <http://hu.euronews.com/2016/04/25/hokameraval-keresik-a-vizjeleket/>

(F. Iné)

Európai Portál az Internetfiesztán

Bemutakozott az európai levéltári aggregátor a könyvtárosoknak

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség által szervezett egyhetes rendezvénysorozat záróeseményére a szervezők a közgyűteményi terület teljességét reprezentáló programot állítottak össze. Így az Európai Levéltári Portál is lehetőséget kapott a bemutatkozására.

„Az a határozott véleményem, hogy önök a digitális jólét nagykövetei, akik képesek lefordítani, képesek világos, érthető nyelven elmagyarázni a polgároknak, hogy miért fontos számukra a digitális eszközök és szolgáltatások igénybevétele” – mondta az Internet Fiesta 2016 rendezvényén a Digitális Jólét Programért felelős miniszterelnöki biztos. *Deutsch Tamás* hangsúlyozta: a könyvtárosok és a közgyűteményi dolgozók közvetlen kapcsolatban állnak azokkal, akik még nem ismerték vagy ismerhették fel a digitális korszakban rejlő lehetőségeket.

Tőzsér Istvánné Gécz Andrea, az egri *Bródy Sándor könyvtár* igazgatója a helyi újságok digitalizálási projektjét mutatta be. Az eredmény: a Népújság és a Heves Megyei Hírlap 1945 utáni lapszámainak digitalizált példányai teljes szövegű adatbázisban, kétrétegű PDF-ként kereshetők a Hungaricana portálon. A könyvtár a MediaWorks Zrt-vel is megállapodott, a cég által kiadott helyi lapok továbbra is folyamatosan digitalizálásra kerülnek.

Sz. Fejes Ildikó a *Magyar Nemzeti Múzeum* által működtetett *MuseumMap* aggregátor szolgáltatásról beszélt. Az aggregátor az *Europeana Inside* projekt és az ezzel párhuzamos hazai fejlesztés gyümölcseként az intézményeknél működő digitális tartalomkezelő rendszerekre épülve képes szolgáltatni adatot az *Europeana* felé. A szolgáltatást a *MuseumMap* portál felületén keresztül érik el a felhasználók, ahol kereshetnek a partner intézmények műtárgyai között, megoszthatják kedvenceiket a közösségi médiában, virtuális kiállításokat hozhatnak létre, valamint tájékozódhatnak a múzeumok programjairól is.

Szatucsek Zoltán bemutatott néhány magyar vonatkozású kuriózumot, amelyet csak az Európai Levéltári Portálon keresztül érhetünk el. Az MTK 1956-os németországi túráján a Krone étteremben

készült csoportképet valamennyi játékos és edző aláírta, köztük az Aranycsapat játékosai, *Hidegkúti Nándor*, *Zakariás József*, a cserekapus *Gellér Sándor*, a szintén válogatott *Szimcsák testvérek*, az olimpiai bajnok *Palotás Péter*. Ezt a képet most a Baden-Württembergi tartományi levéltár gyűjteményéből tették közzé.

A *FSZEK Budapest gyűjtemény* számára érdekesek lehetnek a Holland Gendertörténeti Intézetben őrzött budapesti képeslapok, a középkorszak számára pedig *Andrea Doria* genovai admirális levelei, amelyeket a török hadak Buda alatti készülődéséről írt a spanyol uralkodónak, és amelyet most a Simanca-i városi levéltárban lehet megtalálni. A 245 millió digitalizált dokumentum önmagában is impozáns, a portál valódi erejét mégis a mögötte álló szakmai közösség adja, amelyet 14 ország nemzeti levéltára koordinál.

Az idei Internet Fiesta célja az volt, hogy a világhálón megtalálható online kulturális tartalmakra, közcincsekre a könyvtárak érdekes, informatív vagy játékos formában hívják fel a figyelmet. A rendezvényen közel ötszáz település 563 intézménye 1990 különböző programot kínált a résztvevőknek.

2016. április 1. Szatucsek Zoltán

/Forrás: http://mnl.gov.hu/mnl/szkk/hirek/europai_portal_az_internetfiesztan/

(F. Iné)

Madárfelismerő telefonos alkalmazás

Magyarország 157 leggyakoribb madárfajának felismerését segíti az ország első, ingyenesen letölthető okostelefonos madárhatózó alkalmazása, amelyet a *Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület* (MME) a *Farkaskölykök Ifjúsági Egyesülettel* közösen készített.

Az Android és iOS rendszereken futó applikáció az országban előforduló 157 leggyakoribb madárfaj terepi azonosításához nyújt segítséget 269 színes illusztrációval, 203 madárhanggal és részletes fajleírásokkal. Három szűrési lehetőség és a madár sziluettje alapján segít meghatározni a fajt az

okostelefonos applikáció, amelynek használója fontos információkat szerezhet az állatról és a hangját is meghallgathatja. „Ha szerencsénk van, a madár a hangra közel is jön hozzánk” – fogalmazott *Orbán Zoltán*. Az egyes fajok adatlapján rövid fajleírás, a madár latin és angol neve, rendszertani besorolása és természetvédelmi értéke is szerepel, az azonosítást emellett *Kóky Szabolcs* madárfestő színes grafikái is segítik. Az adatlapról internetes kapcsolattal tovább lehet lépni az MME honlapjára, ahol a fajról bővebb fajleírást, gyűrzési és állományadatokat is kaphatnak az érdeklődők, valamint videókat és fotókat nézegethetnek.

Az okostelefonos alkalmazás része a határozó mellett a memóriában szereplő összes madarat bemutató madárlexikon és egy fajfelismerő játék. A felhasználók a jelenleg is zajló fejlesztésnek köszönhetően április végétől adataik feltöltésével csatlakozhatnak a magyar madárállomány felmérését szolgáló *Madáratlasz Programhoz* (MAP). Jelenleg már napi szinten érkeznek a vándormadarak: jönnek a fecskék, molnárfecskék, gyurgyalagok, sárgarigók. A vonulás eltart június első két hetéig, akkor érkeznek utolsóként a halvány gezek. Az itt költő madarakat főként itatással lehet segíteni – mondta el a szakértő. Az alkalmazás a PlayStore-ban és az iTunes-on is megtalálható.

MTI

/Forrás: http://mandarchiv.hu/cikk/5630/Madarfelismero_telefonos_alkalmazas/

(F. Iné)

Százéves az egyetemi könyvtár: tudna mit mesélni, ha beszélne (DEENK)

© Fotó: unideb.hu

Debrecen – Centenáriumát, megalapításának 100. évfordulóját ünnepli idén a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára (DEENK).

Az intézmény mára már bonyolult és összetett feladatokat lát el: felsőoktatási, nemzeti gyűjtőkörű és egyben nyilvános könyvtár is. 2011 óta viselheti a rangos Minősített Könyvtár címet, és még idén pályázik a Könyvtári Minőségi Díjra. De a jelentős eredményekhez hosszú út vezetett.

Cs. *Varga Antal* személyében 100 éve, 1916 márciusában nevezte ki *Jankovich Béla* vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyetemi könyvtár megszervezésére az intézmény első könyvtárőrét. A hajdúböszörményi születésű, jogi végzettségű *Csige Varga Antal* megbízott könyvtárigazgatóként 1921. január 21-ig látta el feladatát, ekkor felmentették állásából.

A könyvtár kétéves előkészítés után nyílt meg az olvasók előtt 1918 májusában mintegy tízezer kötetrel a Simonffy utca 2/b-2/c. számú bérház második emeletén. Az állomány 15 évig gyarapodott az akkori ideiglenes helyen.

„Az egyetemi könyvtáraknak általában, Debrecenben pedig kiváltképpen két cél elérésére kell törekedniük: az egyetemi oktatás eredményes támogatására és a tudományos ismeretek minél szélesebb körben való terjesztésére” – határozta meg az egyetemi könyvtár feladatát még 1924-ben *Szabó György*, az intézmény későbbi igazgatója.

A kötetek száma az 1928–29. tanév végére meghaladta a 40 ezret. A könyvtár sorsának is fontos állomása lett a Főépület átadása.

A *Korb Flóris* tervei alapján megvalósított központi épületben a könyvtár kiemelt helyet kapott. Az akkorra már 100 000 kötetet meghaladó gyűjtemény 1932-ben költözött végleges helyére, ahol 1938-ra elérte a 200 000-es nagyságrendet, vagyis 10 év alatt ötszörösére növekedett.

A világpolitika eseményei, a II. világháború kirobanása a könyvtár történetében is tetten érhető. A honvédség a raktár több helyiségét is lefoglalta, akadályozva ezzel a kiszolgálást, amit 1943/44 telén fel is kellett függeszteni, mivel szünetelt a fűtés. 1944 márciusában a német megszállás alatt az egyetem központi épületének nagy részét lefoglalták hadi célokra. A könyvtárosok csomagolták, mentették a gyűjtemény nagy részét, amit sikerült megóvni a nagyobb károktól.

Az intézmény történetében fontos mérföldkő volt az 1952-es év, amikor megkapta a kötelespéldánygyűjtés jogát és feladatát, így Magyarország második könyvtáraként részesedik a hazánkban megjelent valamennyi kiadvány egy-egy példányából.

A *Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára* 2001. január 1-től központi szervezatként hét egységben több mint 100 munkatárssal működik. Az állomány napjainkban már meghaladja a 6 millió egységet, legnagyobb része könyv és bekötött folyóirat, ami több mint 2 700 000 dokumentum.

Az Egyetemi és Nemzeti Könyvtár a ma már hagyományosnak számító helyben olvasás és kölcsönzés mellett számos modern szolgáltatást kínál, ami az olvasók számára a világ bármely pont-

járól elérhető. A könyvtár működteti az intézmény tudományos publikációit, hallgatói dolgozatait és oktatási anyagait archiváló digitális tárhelyet, a *Debreceni Egyetem Elektronikus Archívumát* (DEA), valamint az itteni kutatók munkásságát bemutató profil-adatbázist, az iDEa Tudósteret is. Az ezekből származó hiteles kutatási adatok szolgáltatása mostanra a DEENK egyik legfontosabb feladatává vált, amivel nagymértékben járul hozzá az egyetem tudományos teljesítményének széles körű megismertetéséhez is.

A DEENK ősszel ünneppsorozattal állít emléket az elmúlt 100 évnek, és egyben meg is nyitja a könyvtártörténet nagykönyvének újabb fejezetét.

– A könyvtár és az egyetem története egymástól elválaszthatatlan. Így volt ez a múltban és így lesz a jövőben is. A megemlékezés alkalmat teremt számunkra arra, hogy terveinket és céljainkat az elmúlt évszázad hagyományainak szellemében valósíthassuk meg a 21. században – mondta az *unideb.hu* portálnak *Karácsony Gyöngyi* főigazgató.

(Forrás: A Debreceni Egyetem története 1912–2012)

/Forrás: <http://www.haon.hu/szazeves-az-egyetemi-konyvtar-tudna-mit-meselni-ha-beszelve/3035018/>

(F. Iné)

Az ötvenes évek hírei az interneten

A Megyei napilapok egy része már olvasható a világhálón – sikeres volt a Fiesta program – hatvanmillióból rendeznek vetítéseket

Az ötvenes évek elejétől a kétezres évekig megtörtént a megyei napilapok egy részének digitalizálása, és nyolc megyei könyvtár hozzáférhetővé tette tartalmukat a Hungaricana közgyűjteményi portálon – mondta lapunknak *Ramháb Mária*, az *Informatikai és Könyvtári Szövetség* elnöke a március közepén lezajlott *Internet Fiesta* kapcsán. A rendezvény a világhálón megtalálható online közgyűjteményekre hívta fel a figyelmet.

Magyarország tizenhét évvel ezelőtt egy francia kezdeményezéshez csatlakozva kapcsolódott be az Internet Fiesta programsorozatba. A nemzetközi részvétel néhány évvel később megszűnt, a hazai érdeklődés azonban megmaradt. Idén, a március közepén megrendezett tizenhetedik

fiestán már csaknem hatszáz település könyvtárai kétezres programmal regisztráltak a rendezvény honlapján – mondta el lapunknak *Ramháb Mária*, az *Informatikai és Könyvtári Szövetség* elnöke. Tizenhét évvel ezelőtt még más céllal rendezték meg az első Internet Fiestát: akkor még a legújabb széles körű szolgáltatások bemutatása helyett az internetezés lehetőségére való felhívás volt a cél. Ma a fiesta programjai főleg azokat célozzák meg, akik még nem rendelkeznek a szükséges feltételekkel, illetve szeretnék bemutatni azokat a szolgáltatásokat, amelyeket maguk a könyvtárak állítanak elő.

Ramháb Mária szerint az emberek elkezdték közösségi térként használni a könyvtárat (Fotó: Hegedüs Róbert)

Idén egy olyan szolgáltatáscsomagot mutattak be, amely nyolc megyében jelenleg a legfrissebbek közé tartozik.

A *Nemzeti Kulturális Alap* (NKA) támogatásával nyolc megyei könyvtár tette hozzáférhetővé a *Mediaworks Kiadó* jogtulajdonában lévő megyei napilapokat a Hungaricana Közgyűjteményi portál felületén (*Hungaricana.hu*). A felhasználóknak lehetőségük nyílik a névre, helyre és témára fókuszált keresésre, felidézhetik az elmúlt évtizedek történéseit, szüleik, nagyszüleik, ismerőseik vagy akár saját életük fontosabb eseményeit.

A napilapok digitalizálása jelenleg az ötvenes évek elejétől egészen a kétezres évekig történt meg, több mint egymillió oldalnyi anyag feldolgozásával.

A cél az, hogy a többi megyei lapot is elérve folytatódjon a munka, és minél több anyag válhasson közkinccsé. A rendezvény kapcsán világossá vált az is, hogy kezd beérni a vidéki kistelepülési könyvtárak átalakítása és fejlesztése, az emberek elkezdték közösségi térként használni a könyvtárat – mondta *Ramháb Mária*. Ebben segít a tavaly indult *KönyvtárMozi* program is – 2016-ban hat-

vanmillió forint NKA-támogatás jut a folytatására. A program lehetőséget nyújt a kistelepülések lakóinak, hogy helyi könyvtárakban filmvetítéseken vegyenek részt.

Weninger Andrea – 2016.03.30. 02:54

/Forrás: http://magyarhirlap.hu/cikk/51181/Az_otvenes_evok_hirei_az_interneten#sthash.2CpU6j20.dpuf

(F. Iné)

Szintet lépett a digitális pedagógia

Lezárult az első Digitális Témahét (DTH), amelyhez 785 iskola 1919 projekttel, 77 812 diák és 5165 tanár csatlakozott. Ezzel a DTH volt az eddigi legnagyobb volumenű kezdeményezés a digitális pedagógiában Magyarországon, azaz a digitális kompetencia fejlesztése április első hetében minden eddiginél nagyobb figyelmet kapott.

A digitális írástudás az ország versenyképességének objektív feltétele – jelentette ki a digitális oktatás tartalomfejlesztéséért felelős kormánybiztos az ország 785 tanintézményében tartott Digitális Témahét záróeseményén, április 26-án Budapesten. *Czunyiné Bertalan Judit* ezzel kapcsolatban *Teller Ede* atomfizikust idézte, aki szerint „az olyan ember, aki nem ért a számítógépekhez, a 21. században analfabétának fog számítani”. Hozzátette: az a céljuk, hogy az oktatás eszközrendszere jobban szolgálja a digitális írástudás beépítését a mindennapi pedagógiai gyakorlatba.

Laufer Tamás, a témahétben partnerként közreműködő *Informatikai Vállalkozások Szövetségének* (IVSZ) elnöke azt hangsúlyozta: a program azért is hasznos volt, mert az oktatási rendszerünk ma sem tartalmában, sem eszköztárában nem felel meg annak, hogy 21. századi tudást adjon gyer-

mekeink kezébe. Példaként említette, hogy egy évtized múlva megannyi szakmára nem lesz szükség, például az automatizálás okán alig foglalkoztatnak majd kamionsofőröket. Ezért arra kell megtanítani gyermekeinket, hogy komplex informatikai feladatokat oldjanak meg robotokkal együttműködve. Ez egyben azt is jelenti, hogy egy évtizeden belül nem 20 ezer, hanem 200 ezer informatikusra lesz szükség a munkaerőpiacon. Sőt nem lesz olyan munkahely, ahol nem lesz szükség digitális képességekre – tette hozzá. *Laufer Tamás* azt mondta: a programozásnak mint tantárgynak be kell kerülnie az iskolai tantervekbe, és minden tantárgyat át kell hatnia a digitális tartalomnak. Ha ezt megvalósítjuk, Magyarország is megvalósíthatja a céljait – jelentette ki.

Az első Digitális Témahét tapasztalatai alapján a kezdeményezés révén a projektpedagógia, és azon belül a digitális eszközökkel támogatott projektek soha nem látott mértékben jelentek meg az iskolákban, az elért aktivitás még nemzetközi viszonylatban is figyelemreméltó. „A projekt alapú pedagógia nagyon nehezen férközik be az oktatásba, mert mások a módszerek, az időbeosztás, a tantárgyi struktúra, mint a megszokott pedagógiai módszertanok esetén. Holott a projektekre jellemző közös munkavégzés, a belátható időtávon elért eredmény és a közös munkáért érzett felelősség a munka világában általános, így ennek a metódusnak az elsajátítása különösen hasznos” – fejtette ki *Horváth Ádám*, az IVSZ oktatási igazgatója.

Az EMMI kezdeményezésére az IVSZ által szervezett témahét nagy lendületet adott a nem formális tanuláshoz, kiterjesztette az iskolák kapcsolati rendszerét, hidakat épített az informatikai vállalkozások, felsőoktatási intézmények és közgyűjtemények felé és viszont. A tanulás non formális módjai egyre fontosabb szerepet töltenek be az oktatásban, népszerűsítésük komoly törekvés. Fontos látni, hogy míg az IVSZ megteremtette a kereteit a kezdeményezésnek, addig a munkát az iskolák és a támogató partnerek végezték el, példátlan összefogás keretében.

A DTH azért is tudott ennyire sikeres lenni, mert az egyszerű, felhasználóbarát kereteken túl olyan közösségi élményt is nyújtott a webináriumokon és az online csatornákon keresztül, amelyekben a pedagógusoknak csak nagyon ritkán van részük. „A közösség érzése, az egymástól tanulás lehetősége, a „nincs rossz megoldás, csak sok jó” érzése a pedagógusoknak is nagyon fontos motivációs erő” – összegezte a tapasztalatokat *Horváth Ádám*. Rá-

adásul, a digitális technológia kiszabadult a számítástechnikai termekből, és a más tantárgyat oktatók is a sajátjukénak érezhették, hiszen a program kiterjedt minden tantárgyra.

A Digitális Témahét fő támogatói: Magyar Telekom Nyrt., Lego education, Microsoft Magyarország Kft., Vodafone Magyarország Zrt., Telenor Magyarország Zrt., HP Inc. Magyarország Kft., Racionet Zrt., Gamax Számítástechnikai Kft., Oracle Hungary Kft., Cisco Systems Magyarország Kft., Epam Systems Hungary Kft., UPC Magyarország Kft., Xapt Hungary Kft., Ericsson Magyarország Kft., Answare Informatikai Szolgáltató Kft.

A Magyar Telekom Csoport két programjával is csatlakozott a Digitális Témahéthez: a *Legyél Te is Informatikus!* és a *Telekom Okosdigitális* keretében együttesen közel 100 előadás valósult meg országsszerte több mint 60 iskolában. Az informatikai pályaeorientációt fókuszba helyező és a biztonságos internet és mobiltelefon használatát segítő programokkal összesen több mint 4000 diák találkozott a hét során. „Edukációs kezdeményezésünkkel a jövő generáció digitális érettségéhez, írástudásának fejlesztéséhez kívánunk hozzájárulni, a témahét pedig kiváló lehetőséget biztosított ehhez” – fogalmazott *Bánhegyi Zsófia*, a Magyar Telekom Csoport Kommunikációs igazgatója.

A Vodafone Magyarország nagy örömmel vett részt fő támogatóként a rendkívül sikeres Digitális Témahét rendezvénysorozaton, mondta *Marchhart Pál* a Vodafone Magyarország Vállalati kapcsolatokért felelős vezérigazgató-helyettese. A Vodafone kiemelten fontosnak tartja a digitális kompetenciák fejlesztését, ezért is indította el 2016 elején a *Vodafone Digitális Iskola Programot*, amelynek keretében 25 iskolának 1300 tabletet adott át, díjmentesen biztosítja az eszközök oktatási célú használatához szükséges havi 3 GB adatforgalmi keretet és finanszírozza az érintett közel 6500 általános iskolás diák és mintegy 690 pedagógus internet biztonsági oktatását. A Vodafone elkötelezetten támogatja a magyarországi oktatás digitális

átalakítását, és Digitális Iskola Programjával igyekszik saját eszközeivel is minél többet tenni a digitális esélyegyenlőség megteremtése érdekében – mondta *Marchhart Pál*.

A Microsoft küldetése hozzásegíteni a diákokat és pedagógusokat ahhoz, hogy többre legyenek képesek. Hiszünk abban, hogy a magyar gazdaság versenyképessége azon múlik, mennyire versenyképes a magyar diákok tudása. Ez pedig elképzelhetetlen megfelelő szintű digitális írástudás, a digitális készségek elsajátítása nélkül. Büszkén támogattuk a Digitális Témahetet pedagógiai projektekkel, tananyagokkal, és a kódolást népszerűsítő programokkal!” – mondta *Merényi Ádám* a Microsoft Magyarország oktatási igazgatója.

„A teljes tanévben zajló Hipersuli digitális oktatási programunk célja a diákok és a pedagógusok digitális kompetencia-fejlődésének támogatása, illetve hogy kialakítsunk egy bármely intézmény számára járható utat, ha digitális eszközökkel és ehhez kapcsolódó innovatív módszerekkel szeretnék modernizálni az oktatást intézményünkben. A Digitális Témahéten ezek a Hipersuli osztályok kiemelkedő teljesítményt nyújtottak, egyfajta bizonyítékként, hogy a digitális oktatási irányok bevezetésének rövid időn belül is tapasztalható haszna lehet” – mondta el *dr. Kőrösi Gábor*, a Telenor kormányzati kapcsolatokért felelős igazgatója.

„Szeretnénk a korábbinál is nagyobb szerepet vállalni az internettel kapcsolatos ismeretek terjesztésében, különösen a hátrányos helyzetben élő gyerekek körében, akik gyakran el vannak zárva a digitális világtól. Fontosnak tartjuk, hogy nekik is megmutassuk, hogyan működik a világháló és hogyan kell okosan használni, ezért úgy döntöttünk, hogy egészen a tanév végéig meghosszabbítjuk a Digitális Témahétre kifejlesztett foglalkozásainkat” – emelte ki *Dárdai Mária*, a UPC Magyarország jogi és szabályozási igazgatója. „Folyamatosan fejlesztjük hálózatunkat a fővárostól távolabb eső településeken is, de e fejlesztéseknek csak akkor van valódi haszna, ha az ott élők képesek élni a nagy sebességű hálózat nyújtotta lehetőségekkel. Tudatos internethasználókat szeretnénk nevelni.”

(Forrás: *MTI/Edupress*)
(Fotó: *FreeDigitalPhotos.net*)

/Forrás: <http://www.edupress.hu/index.php/kozneveles/448-szintet-lepett-a-digitalis-pedagogia/>
(*F. Iné*)

Távol-Keleten terjeszkedik a Kürt

A cég fejlesztői műhelyében született technológiák és termékek lehetővé tették, hogy a hazai piac egyik legsikeresebb információbiztonsági cége olyan nemzetközi piacokra is kiléphessen, mint például az USA vagy Kína.

A Kürtöt legtöbbször az adatmentés terén elért sikerei miatt ismerik, ám a vállalat már több mint 15 éve jelentős, piacformáló szereplője hazánkban az információbiztonságnak is. A cégnél régóta dédelgetett gondolat öltött testet, amikor az információbiztonsági üzletág úttörő módszertanait és know-how-jának erre alkalmas elemeit szoftvertermékekbe integrálták. Szoftveres támogatással a komplex információbiztonsági feladatok egyszerűbben, gyorsabban végezhetőek el, esetenként automatizálhatók, így kevesebb emberi erőforrást igényelnek. Nem kevésbé lényeges, hogy ilyen termékekkel a külföldi piacokra történő kilépés is lényegesen egyszerűbben valósítható meg, mint tanácsadás jellegű szolgáltatásokkal.

Mivel az információbiztonsági üzletág ügyfélkörének jelentős része budapesti székhelyű, így a tanácsadók és szakértők ingázásának időszükséglete jelentősen megnőtt. Másrészt a cég adatmentési forgalma is könnyebben kezelhető Budapestről. Ezek és más tényezők mérlegelése után 2016. január elsejétől, nyolc év után ismét Budapestre, a XI. kerületbe költöztek.

„Már fontolgattuk a budaörsi székház eladását, de a végső lökést a Budapestre költözéshez egy kedvező lehetőség adta meg. 2015 tavaszán egy francia vállalat vezetőinek annyira megtetszett a budaörsi épület, hogy kaptunk rá egy nagyon kedvező ajánlatot, amit a tulajdonosok a menedzsmenttel egyetértésben végül elfogadtak. A székház eladása jól illeszkedik a cég üzleti modellváltási folyamatába, és plusz erőforrást jelent a KÜRT-nek, ami a saját fejlesztésű termékek külföldi piacra viteléhez nagy lehetőséget és könnyebbséget ad.” – mondta el a sajtóeseményen *Márton Miklós* üzleti vezérigazgató-helyettes.

A kínai *Invest Shenzhennel* még tavaly aláírt stratégiai együttműködési megállapodás keretében az elmúlt hetekben már második alkalommal járt a Kürt delegációja Kínában. Ezúttal konkrét projektek mentén folytatódtak a tárgyalások, információbiztonságról, a SeCube-ról és más saját fejlesztésű szoftverekről, megoldásokról, mint a LogDrill, a

PetaPylon vagy az EWS (Early Warning System). Shenzhen a kínai Szilícium-völgynek számít, iparilag ez a legfejlettebb térség, minden külföldi cég itt szeretne piacot szerezni, ezért óriási a verseny a bejutásért.

Kína legnagyobb hardver gyártói, a Lenovo és a ZTE számára új üzleti ajánlatot dolgoztak ki, egyik legkelendőbb exportcikkére, az adatmentés know-how-ra alapozva. A – kissé leegyszerűsítve – adatgaranciának nevezhető üzleti modell a hardvergyártóknak komoly versenyelőnyt kínál az őket a versenytársaiktól szignifikánsan megkülönböztető szolgáltatáscsomag révén. A magyar cég számára az együttműködés elképzelhetetlen nagyságú adatmentési piaci potenciált nyit, óvatos kalkulációk alapján is a jelenlegi adatmentés bevétel 5–6-szorosa érhető el egy viszonylag rövid, fél éves felfutási időszak után. A lehetőségek között van közös vállalat alapítása, vagy technológia-transzfer is, ezek megvalósulása 2016/2017 fordulóján várható.

Két másik projekt a Big Data megoldásaikra épül, az ezekhez kapcsolódó szakmai háttérre és tudásra – érthetően – óriási az igény a világ legnépesebb országában. A magyar piac méreteihez szokott ember számára szinte felfoghatatlanok a Kínával, de akár csak az egyes régióival kapcsolatban is felmerülő népességi, gazdasági, pénzügyi mutatók. A legnagyobb figyelmet a biztonsági nyomozati tevékenység váltotta ki, amely több technológia együttműködésével képes felderíteni kiberbűnözési esetek hátterét. Ehhez nagyrészt az informatikai rendszerek által óriási mennyiségben generált naplóadatokat kell elemezni, de esetenként szükség van az adatmentési technológia egyes elemeire is. A cég által kínált komplex forensics megoldáscsomag nemcsak a piaci szereplőknél váltott ki óriási érdeklődést, hanem a kormányzati intézmények körében is.

Ugyancsak nagy lehetőségekkel kecsegtető projekt a shenzheni „OEP” egészségügyi adatbázisának feldolgozása, elemzése. Shenzhen vonzáskörzetében németországnyi népesség él, az ő egészségügyi adataik elemzése felbecsülhetetlen jelentőségű, elég, ha a gyógyszergyárakra, vagy a Kínában is szárnyaló egészségiparra gondolunk. Ebben a projektben is Big Data megoldások, illetve az ezekben alkalmazott speciális algoritmusok és know-how jelenti az együttműködés alapját. Következő lépésként a Kürt szakértői kapnak egy minta-adatbázist Kínából, ennek elemzése, az adatok feltérképezése szabja majd meg a potenciális üzleti irányokat.

Vietnam is ismerős vidék a Kürt számára, hiszen több mint 10 éve a *Vietnami Honvédelmi Minisztérium* már megvásárolta az adatmentés technológia know-how-ját. Most más szervezetekkel folytattak előrehaladott tárgyalásokat, és a projekt tárgya szintén az adatmentés know-how, de ezúttal hosszú távú együttműködési keretek között és – a megváltozott informatikai, kiberbűnözési állapotoknak megfelelően – kiegészítve forensics technológiával és módszertannal.

Burma hosszú, több évtizedes bezártság és diktatúra után, nemrég lépett a demokratizálódás és a nyitás útjára. Az országnak különféle közigazgatási és gazdasági rendszereket kell létrehoznia, megreformálnia, működésképpé tennie, és ez egy sor üzleti lehetőséget jelent az ilyen szakértelemmel rendelkező cégek számára. A Kürt Magyarországon az elmúlt csaknem 10 évben számos közigazgatási rendszer kialakításában vett részt, így rendelkezik a szükséges kompetenciákkal és tapasztalattal. A cég delegációja ilyen jellegű projektek indításáról, illetve ilyen projektekben való részvételről tárgyalt a burmai illetékesekkel. A SeCube egy kockázatmenedzsmentet támogató szoftverből komplex IT GRC (Governance/Risk/Compliance – Irányítás, Kockázatmenedzsment, Jogszabályi megfelelés) megoldássá nőtte ki magát. A külföldi terjeszkedés jegyében nemrég megállapodás született az amerikai IT biztonsági céggel, a Nuveric LLC-vel,

amely az USA egész területén fog felhő alapú szolgáltatást nyújtani a SeCube-bal.

Az új nemzetközi lehetőségek mellett hazai sikereket is elkönnyvelhet a társaság. Az lbtv. hatálya alá tartozó szervezeteknek számos követelményt kell teljesíteniük, ezek egyike a kockázatarányos védelmi rendszer kialakítása. Ehhez számos speciális szakértelmet igénylő, és egyben nagy bizalmasságú feladatot (sérülékenység-vizsgálat, auditok, kockázatelemzés) kell elvégeztetniük külső szervezetekkel, amelyek köre erősen behatárolt. A Kürt, mint az egyik vezető hazai információbiztonsági vállalat, nemrég bekerült ebbe a körbe, ezzel olyan jogosítványt szerzett ezekhez a tevékenységekhez, amivel az országban vele együtt csak ketten rendelkeznek.

Az lbtv.-t és végrehajtási rendeleteit a SeCube szoftver is kiemelten támogatja, több fronton jelent nagy segítséget az információbiztonsági törvény követelményeinek való megfelelésben az érintett szervezeteknek. Az alkalmazással hatékony módon megvalósíthatóak és folyamatosan karbantarthatóak a hivatkozott BM rendelet által előírt feladatok, továbbá a hatóság által elvárt, XML formátumú jelentések is előállíthatóak.

/Forrás: <https://sg.hu/cikkek/118801/tavol-keleten-terjeszkedik-a-kurt/>

(Válogatta: B. Bné)

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

*Adolf Adrienn
Ásványi Ilona
Berke Barnabásné
Drótos László
Fonyó Istvánné
Hegyközi Ilona
Keveházi Katalin
Kokas Károly
Prokné Palik Mária*

